

ДОРОГА

Ч. 3.

БЕРЕЗЕНЬ

Р. VII.

Тарас Шевченко

Скульптура проф. Севери.

1944

850 167

БУДЬ ГОТОВИЙ!

Перед тридцяти роками, коли тільки українська молодь стала об'єднуватися в Пластовому Уладі, поставила вона своїм начальним гаслом: Будь готовий!

Будь готовий усе, всюди, в кожній хвилині свого життя робити те, що корисне та потрібне народові.

Ми розуміли клич „будь готовий!“ не як самий звук гарних слів, а як реально-практичний, здійснений і здійснюваний наказ. І може ніколи не був він більш важливий — у всій своїй глибині й ширині, — як тепер.

Величезні переміни, що вже п'ять років відбуваються на нашому терені, величезні суспільні, політичні й мілітарні потрясення більш, як коли, вимагають від нас постійної готовости.

Увесь час слід нам пильно обсервувати довколишній світ та кожночасно бути готовим реагувати на накази хвилини.

Нас учили: будь готовий за ідею, в яку віриш, за кличі, які визнаєш, за погляди, які проголошуєш, без вагання постояти ділом.

Нас учили: ворог українського народу, ворог цілого українського організму — на сході.

Наш висновок ясний: будь готовий збройною рукою загородити дорогу навалі зі сходу. Теперішня хвилина мусить бути іспитом отої нашої готовости.

Нас учили: чиста справа вимагає чистих рук.

Ми співали: „присягаєм, що волю і славу і честь, рідний краю, здобудем тобі“.

Наша справа свята. Вона вимагає чистої вояцької зброї, а не зрадливої кулі з-за вугла. Військова традиція українського народу досі не сплямлена.

Будьмо готові перебрати вояцьку честь наших батьків і передати її не сплямлену нашим молодшим братам. Наша вояцька честь лицарів пограниччя не дозволяє нам на гуляйполе, на „bellum omnium contra omnes“.

Не дай Боже, щоб наше покоління перейшло колись в історію з неславою.

Розумна оцінка сучасної хвилини каже нам ясно: в межах нашої батьківщини відбувається боротьба титанів; один із них — це наш смертельний ворог. Висновок ясний: він мусить зникнути, і наше місце по другім боці барикади.

Бо горе тому, хто попаде в тому змаганні титанам під ноги. Історія з Давидом і Голятом в наших часах, на жаль, неможлива. Тим більше безглузда надія наївних — одним камінцем убити двох Голятів.

Колись веліся дискусії, чи нам орієнтуватися на Європу. Для нас ця дискусія не існує: ми є Європа! Ми, довгими віками шарпане, скривавлене пограниччя Європи. В боротьбі Заходу проти Сходу наше місце автоматично визначене.

Нас учили: коли вказуєш шлях, будь готовий шляхом цим сам іти, поперед усіх, і нести відповідальність. Скільки лиха від тих, що їх у вирішному моменті не було на чолі походу, який самі зрушили!

Українська молодь, вихована на традиціях вивольних змагань та Українського Пластового Уладу, засвідчить, що наш шлях був і є правильний.

Для неї під сучасну пору не має вагання, дискусій, непевности.

Ми готові!

ЕЛЕГІЯ

Коли мене в бою постріне куля
І я впаду, поранений смертельно,
Я докладу зусиль, зведусь на руки
І пригадаю матір-Україну.

Я пригадаю світ у ясних барвах,
Зелений, синій, жовтий, пурпуровий,
Що розстелився в полі килимами,
Що — як веселка — в небеса устав.

Я пригадаю правічні могили,
Сади вишневі, хати біловиді,
Могутній плин широкого Славути,
Найкращі в світі затишні гаї.

І вже нехай довкіль танцюють кулі,
Хай дика смерть регоче наді мною,
Я докладу зусиль, зведусь на руки
І заспіваю українську пісню.

П. ПЛЮЙКО

МИ НЕ СКЛАДЕМ СВОЄЇ ЗБРОЇ

(марш)

Ми не складемо своєї зброї,
Не зломить нас ні кров, ні жах,
Нам шлях накреслили герої
На бойових своїх щитах.

Шовік не вмруть в народнім серці
Безсмертні Крути і Базар!
Ще прийде час — в кривавім герці
Ми скинемо пута і тягар.

Ми пронесем наш стяг Свободи
Крізь морок, темряву віків:
Вперед, вперед, вперед, народе,
До життєдайних берегів!

ОЛЕСЬ КВІТНЕВИЙ

ВЕЧІР

Коли серпанок вечір опускає,
Осіній сум пригадує мені,
Як мати сина з поля виглядає
І слухає замріяні пісні.

Кружляє шлях, немов підбита птиця,
В предчутті лихого — вітряки,
А в пастушка сопілка-чарівниця,
Для матері пахучі васильки.

Як даль, дитинство... Вдарили гармати,
Війна у безвість сина понесла,
І часто, часто постаріла мати
До вітряків виходить із села.

Не знаю й сам... Хіба питаєш долі?
Хіба вона коли що повіда?
Чи син поляже на смертельнім полі,
Чи вернеться до рідного гнізда?

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ПАРИЖ

Ми втрапили до Жаб'я в дуже щасливий час. Просто автомашини нас запросили на гуцульську забаву.

Це було в кінці жовтня. Деревя ще не втратили своєї жовтості, на прощання з літом вони роззолотилися, розчервонилися. Суворі смерекові ліси на карпатських нестрімких і м'яко-крутих горах перемішалися з пурпуром і золотом. Ясна погода навіть не завуальовувала прозороблакітним димком гірських згромадищ. Кращої години для осінніх поїздок і не придумати.

З малих літ, вкраплена в дитячі мрії, виховується в нас подолана любов до легендарного, казкового життя гірської країни—Гуцульщини. Франко, Коцюбинський, Кобилянська, Шевченко вселяють в наше серце цю країну і ми, ніколи не побачивши, любимо її, мріємо про неї.

Як не можна байдужим zostатися, проїжджаючи повз Черемош, Криворівню, Косів? Мимоволі воскресають зв'язані з цими назвами герої, події, живі люди... А в душу закрадається побоювання: чи ж так воно й тепер усе — сильно, страшно, яскраво? Гай-гай, за цих якихось п'ятдесят років чи вже й сліду не залишилося від тої незачепленої тисячолітньої дикої гірської краси? Он під Києвом ще 28—29 року кавказькі-молочниці з приміських лісових сіл у своїй стародавній одязі були схожі на гетьманш за старовинних портретів. Де тепер де воно? Гай-гай!

Зустрічні верхівці в червоних сардаках, у визерунчастих сардаках, з кольористими бесагами по боках коня, яскраві плями пішоходів по вузькій трактовій дорозі, що в'ється між заляпаних червоно-золотими плямами зелених гір, закликають нас. І навіть більше: ми вже в половині тутешнього маршруту. Коли б нам зараз зустрілась стара гуцулка на коні в білій фаянсовій одязі, нас ані трохи не здивувало б це, ми вже й чули про цю завзяту курчиху!

Машина їхала дуже швидко і ми встигали тільки переговорюватися короткими вигуками.

— Он та косівська гора, що з неї Довбуш кинув свою шапку у Косів...

— Криворівня... Оце — хата, де жив Франко...

— Он там, — скеля, де Франко творив...

— Оце — садиба Грушевського...

— Що це за ріка? Вона так шумить, як Дніпрові пороги.

— Це ж славетний, оспіваний Черемош!

— Черемош?

— А тепер ми під'їжджаємо до гуцульського Парижу! Зверніть увагу на ці вілли в гуцульському стилі.

Ми ще зовсім не розумілися на гуцульському стилі і до нас байдуже спостерігали будинки, розкидані по обидва боки Галицької долини, чепурні, трохи схожі на китайські пагоди, трохи на старовинні українські церкви, а трохи на стародавні килимні тереми. Нас чарував одвічний шум Черемоша, його шорох зеленосиня, наче морська, вода, далека перспектива

*
* * *

Наші справи в Жаб'ї мали бути полагождені за півгодини цього ж вечора треба було вернутися до Коломиї. Але на тім узгір'ї під самим ліском живе брат одного з нас, гуцульський купець. У нього сьогодні толока й забава (про це ми дізналися ще під Косовом) і він нас запрошує до себе (це нам сказали під Криворівню). Його новісінький, наче новий у перспективі будиночок, недавно збудований, загорілий спаленого за большевиків, — зовсім близько. Треба було тільки перейти на той бік Черемошу через довгий і хисткий міст.

Несила було встояти перед цим запрошенням і машина повернула до Коломиї без нас.

А ми вже йшли, все вгору та вгору, якимись стежинами. Пройшли через огорожі-вориння, химерними зигзагами проплатуваними на всій цій долині. Не було часу дошукуватися регулярності й захованого порядку, ми минали стіжки із шпал, хати, огорожі-зигзаги і так йшли, аж поки нам не з'явилася жива картина.

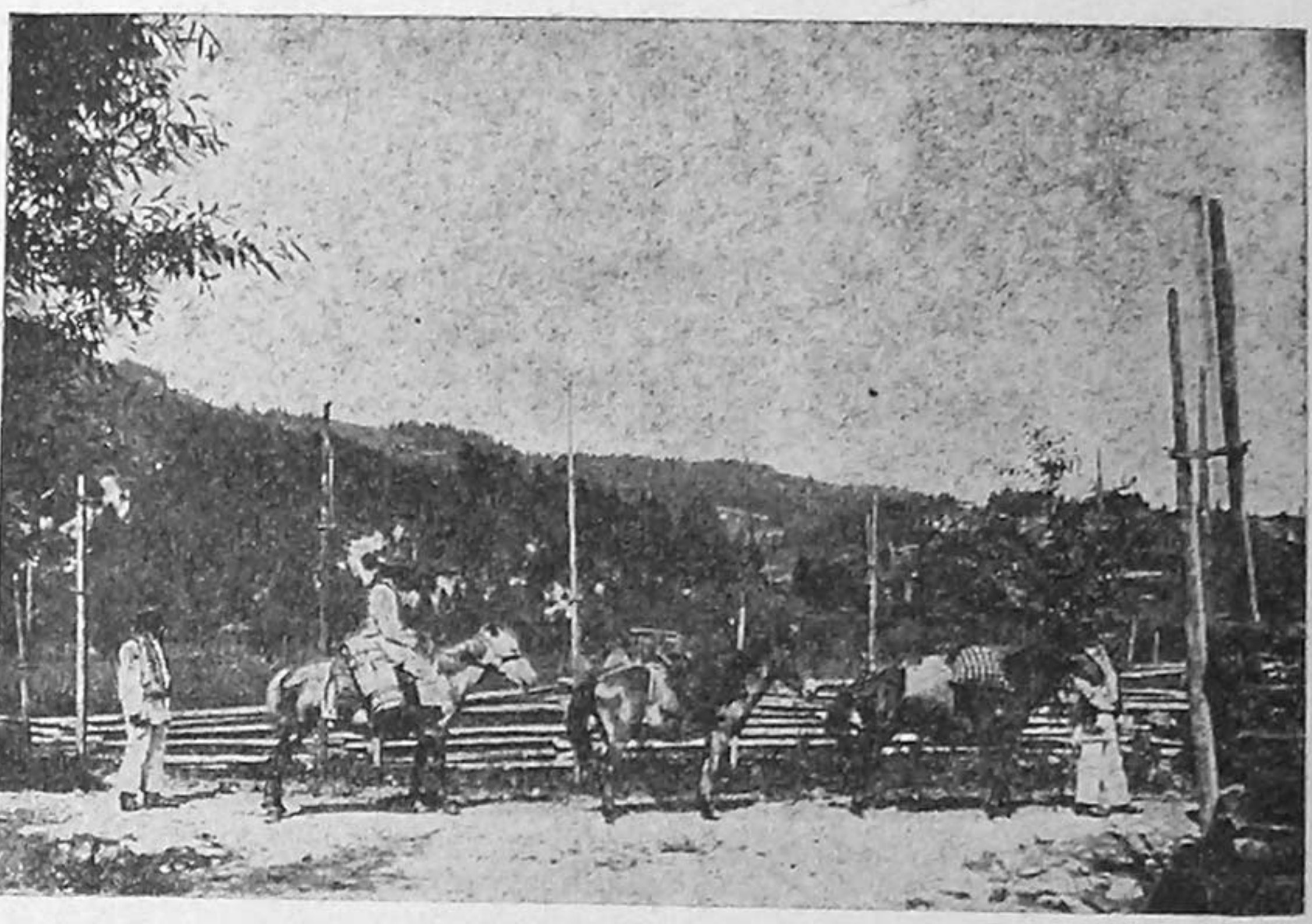
Ці три гуцули — один старший, а два молодші, — зовсім не сумували про те, як гарно, мальовничо виглядають вони на тлі позелених смерек. Вони, може, говорили саме в цю хвилину, скільки щеп посадили вони у Дмитровому саду... А над нами цікавилися нами. Але їх білі, розшиті золотом і червоною волічкою китари, їх, облямовані окрасами, кресані,

їх майже театральна і водночас неусвідомлена декоративність просто осліпила. Серце спинилось.

— Шкода говорити! Нікуди ви, вуйку, не підете!

Зовсім близько, а як обійшли ми сосни, то виявилось — просто біля нас, стояла друга група таких самих гуцулів: у довгих домотканих сорочках, у вибагливо розцяцькованих китарах, у джанджуристих кресанях. Один із них силою тягнув немолодого опасистого чоловіка до себе. Це й був господар. Старший, вуйко, щось пояснював, але, звичайно, не міг перебороти наполегливості купця. Він мусів іти вже разом з усіма нами.

На широкому, розташованому взгір'ям подвір'ї, не помітно було жадної забави... Стояли там і сям такі ж мальовничі групи і це вже могло б переконати хоч якого маловіра. Це

Гуцули їдуть з терхами у місто світл. В. Шухевич

не сон і не ілюзія театральної декорації, не мариво, а справжнє реальне життя, таке, як воно може тільки уві сні приснитися. Таке гарне.

Оці беруці за серце кресані з пір'їнами й кольоровими перевитками та позлітками! Оці кричущо й скромно водночас вишивані китари та сардаки! Оці червоні з вишиванками капці! Оцей букет гарно дібраних кольорів, що виграє й міниться на подвір'ї! Оці рухливі й горді гірняки, нащадки опришків!

Вони говорять якоюсь чудесною, з навівом архаїзму, українською мовою. Досить сумнівів, геть невіру, це не мрія й не сон. Україна може бути не лише чорноземною ріллею, краєм безнастанних трагедій і клопотів, воєн, руїн і кропіткої відбудови, — вона дивиться тут на нас веселковими барвами, перлами, витвореними тисячоліттями, і не подоланої ніким своєрідної барвистої культури. Це в нас промовляє сумнівами та проза тяжкого раціоналістично-дрібничкового життя XX століття, яку ми покинули в коробі автомашини і яка ще прилипла трохи до підшов наших черевик.

Вітаємося. Все це — родичі, кожен відповідає з великою гідністю й пошаною. Око примічає якийсь поміст із білих нових дощок. Одної стіни нема й ця будова нагадує сцену. Втім, тут усе нове, все якесь нереальне, сценічне. Око примічає й якесь безділля, нерозв'язаність, павзу... Невже на такій забаві можна гуляти цілу ніч, як нас попереджали? Чи не забагато шуму коло цієї толоки?

*
* * *

Раптом звідкілясь полилася музика. Дуже проста мелодія й водночас дуже неподатлива для відтворення. Журлива й задьориста водночас. Як почалась раптово, так і урвалася.

Чудо це пояснювалося дуже просто. В хаті були вже музики, найкращі на Гуцульщину, привезені здалека. Вони щойно пообідали і зробили пробу своїм інструментам. За хвилину вони вже були на помості, посіли чільне місце й відкрили балюнок.

За мить на помості утворилося коло танцюристів, а круг цього кола — друге, глядачі. В хаті тимчасом розставляли столи, учасники толоки сідали трапезувати, розколюхувалися то там, то сям співанки, — але центр забави був, безперечно, тут, на помості. Там, у хаті — були додатки, супровід до головного дійства гуцульської забави — танку.

Оцей просторий поміст збудовано сьогодні спеціально для забави. Його напевно узавтра розкидають, але сьогодні

ІЗ ЖИТТЯ ЮВІЛЯРА

[50-річчя сценічної діяльності І. Рубчака].

не шкодували ні дерева, ні часу, ні сил його поставити, щоб було де усім досхочу натанцюватися.

Така вже душа в гуцула. За танок і душу віддав би, не то що трохи там потрудився б.

Очі розбігалися. Хотілося убрати в себе кожен рух кожного танцюриста. Але це було неможливо. Рухливе ритмічне коло спліталось й розсипалося. Плавкість і поривчастість, гнучкість і нестримний шал запліталися у якийсь вир. Все корилося одному ритмові, але кожен — по-своєму. Кожне співало, вигукувало, кожен у захваті не тямило себе.

Скажений, нестримний рух танку, напористість і сила танкового екстазу перевершила все те, що ми бачили на своєму віку. Це видовисько може хіба тільки нагадувати шал танцю кавказького високогірського племені сванів. Танцюристи ніби

Це діялось ще 1896 року на подвір'ї фортеці у Перемишлі куди наш теперішній ювіляр Іван Рубчак потрапив на дві місяці до резервних частин австрійського війська. Вишикувавши вояків у дві лави, офіцери почали розглядати особистого складу. Поручник Горецький, відомий пізніше генерал польської армії, стоячи в товаристві ще двох офіцерів, викавав:

— Інтелігенція, виступіть наперед!

Але з лави ніхто не вийшов. Тоді він пояснив, що ступити мусять ті, хто працював головою. Після цього вийшли троє: один жид, поляк і артист Рубчак.

— Що ти єстесь? — звернувся Горецький до жида.

— Я кельнер, — почувлась відповідь.

— Геть! — крикнув поручник і кельнер пірнув у лаву вояків.

— А ти що? — запитав далі поляка.

— Я каменяр.

— Ах ти така то інтелігенція! — розгнівався Горецький і звернувся до третього, низького на зріст, але кремезного юнака.

— Я український артист, — відповів наш ювіляр.

— А що ти там сцене зам'ята?

— Ні, я оперовий соліст.

— Ов, так ти велика риба! То ти може б нам щось співав? — з недовір'ям, усміхаючись, запитав офіцер.

— Прошу, пане поручнику, але коли б хоч не тут, а у казармі.

Трохи згодом, зайшовши до казарми, Рубчак демонстрував перед Горецьким свій голос. З жалю і з амбіцій він вирішив таки довести, що він співак. І він гримнув басом з „Барона циганського“ — „Гей же, хлопче, руку дай...“

Офіцери, очевидячки, не сподівались такого виконання. Горецький тут же підійшов і, потиснувши руку, сказав:

— А пан ма слічни глос!..

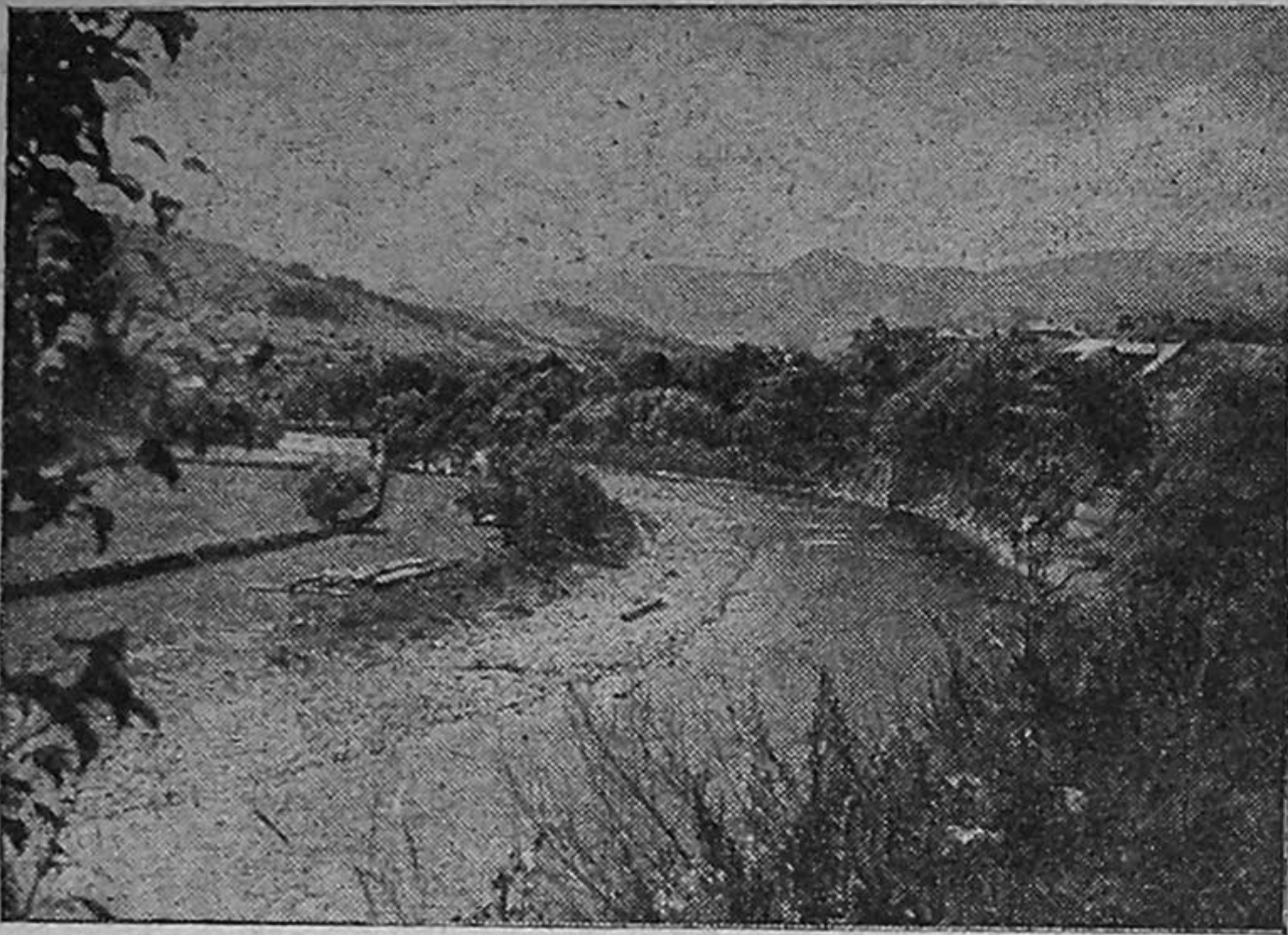
А наступного дня в рапорті віддав наказ давати Рубчакowi подвійну порцію їжі і окреме ліжко.

Так у спогадах виривають окремі клапті життя нашого ювіляра.

Розповідаючи про себе, п. Рубчак говорить, що народився він 1874 року і ця чвірка переслідувала його все життя. 1894 року він вступив до театру львівської „Бесіди“, до 1904 року мав четверо дітей, 1914. р. пішов на світову війну як сичовий старшина, 1924. р. запросили його чехи до Ужгороду до українського театру, врешті цього 1944. р. минає 50 років його сценічної діяльності. Крім цього, тепер, коли йому минуло 70 років життя, він діждався правнуків. Бувши одним з п'яти надцятьох дітей у батька, довелося йому самотужки завойовувати місце в житті. Йдучи шляхом співака, диригента, артиста і директора театру, він пройшов увесь шлях історії українського театру в Галичині. Йому пам'ятні ще ті часи, коли в містах та селах не було театрів і вистави доводилося давати у шопих і столах. Громадянство в ті часи до театру вилосило неприхильно, на артистів дивилось як на безвірників. Тому велику користь у справі піднесення історично-побутового театру зробили Садовський та Заньковецька, що працювали були 1905 року до Галичини. Найнявши львівський театр вони впродовж року безпереривно ставили свої вистави у Львові, так і в інших містах. В ті часи наш ювіляр разом із Заньковецькою грав м. ін. у п'єсі „Ой не ходи, Грицю, чи йди зі мною“ — Гриця, а вона — Марусю. Незвичайну зустріч зробили їм в Коломиї гуцули і гуцулки з товариства „Січ“, прийнявши їх в число почесних членів.

Після їхніх гостинних виступів громадянство прихильно поставилося до театру, зросли народні пожертви. На вистави приходила значна частина і польського громадянства. Ювіляр пригадує, як уже по від'їзді Садовського та Заньковецької театр дав кілька вистав у Кракові у парку Йордана і здобув велику прихильність серед публіки, особливо виставами „Порожця“, де п. Рубчак грав Карася. Серед прихильників був і польський драматург Оркан, який після цього написав спеціально п'єсу „Скапаний світ“, висловивши бажання, щоб вона пішла насамперед в українському театрі. Ця п'єса протягом майже трьох років ішла з успіхом у Львівському театрі.

Так український театр Галичини здобув собі ширшу популярність. Недарма дирекція театру зважається одного разу вдатися до київського генерал-губернатора Драгомірова, ставши дозвіл на один місяць, їдуть до Кам'янця-Подільського та інших міст. В Кам'янці їхні вистави і концерти проходили по на-

Черемош біля Жаб'я

світл. Б. Данилович

завзялися проломити ногами підлогу помосту, — всі вони були одержимі веселощами й буйною енергією.

І такий танок триває годину, може півтори. Не томляться танцюристи, не томляться музики, — грають — танцюють, всім тілом, — вибивають ногами, хитають головою. Не томляться й глядачі. Кругом стоять і сидять вони (діти аж під стелю повилазили) і переживають.

Ось дебели, немолода, широченна молодиця з буйними кучерями на чолі, вив'язана червоною хусткою пишним і вибагливим способом. Поли білого кожуха недбало розкинулись. Вона стоїть на лаві, оком знавця спозирає. Повним аристократизму жестом вона виймає елегантну сигарницю, дістає сигарету. Запальничка в неї на ланцюжку, приладнаному до пояса. Недбало з гідністю прикурює, якимось по-царському закладає вільну руку за пояс і, покурюючи, пильно стежить за розвитком танку.

Хтось намагається витягнути з танцю господаря, пана Дмитра. Цей купець, власник двох крамниць, з самого початку, як почався перший танок, забув за все на світі і з захопленням вибивав гуцулки та аркана на помості. Його в цю мить зовсім не обходять господарські обов'язки. Хай там хто хоче накриває столи, частує гостей-толочан, хай там що на світі буде, — він не може покинути танцю.

А в хаті, тимчасом, бавилися по-своєму. Коли на помості усе крутилося в хуртовинному русі, то тут панувала якась статична з повільною течією, бесіда. Столами з їжею вже ніхто не цікавився, всі, — хто тільки хотів — сиділи довкола стола у затишному покоїку. Поважні газди й юнаки, чоловіки, жінки, дівчата. На скрині, на ліжку, на дзигликах... Де тільки можна примоститися. Розмова текла, як застиглий мед.

Щораз частіше в бесіду впліталася співанка і всі тоді замовкали. Сліпий музикант грав на сопілку. Молодий поет, який щойно вигейкував, вибиваючи аркана на помості, заспівав недавно складену героїчну співанку про Україну. Коли він закінчив, йому подякували оплесками і з підкресленою помпою почастували...

До речі Частування — таки справжньою білою горілкою — не припинялося всю ніч, але воно не набрало на жадну мить центрального характеру. Малесенька чарочка, завбільшки з наперсток, мандрувала поміж гостями, (частував саме вуйко Лесь), але все це було скоріш кейфування, розвага, а не пиятика. Чарочка не минала й жінок і вони прайдим рухом її приймали...

(Докінчення буде).

Конференція опікунів юнацьких частин ВСУМ

В суботу, 26. лютого ц. р., відбулася у Львові в домі вул. Костюшка (Вінтерштр. ч. 3.) краєва конференція опікунів юнацьких частин ВСУМ. Відкрила конференцію п. Ц. Паліїв, референтка ВСУМ при Відділі опіки над молоддю УЦК, вітаючи довголітніх провідників українського опіку: проф. С. Левицького та д-ра О. Тисовського, опікунів з краю, представників преси, гостей та передових. Підводячи висновок про важливість посиленої праці в цих важких воєнних умовах, п. Паліїв говорила: „Життя кипить, час летить стрілою. Як довго ми не можемо спинити життя і часу — ми не можемо покинути виховної роботи. Тільки робота в цих умовах і в цьому темпі вимагає кращих, ідейніших, вповні відповідних справі працівників”...

„Від вас, — говорив, вітаючи конференцію, проф. С. Левицький, — залежить те, чи наша спільнота пірне у вирі війни, чи закріпить цінності, здобуті працею попередніх поколінь”...

Звіт з праці в клітинах ВСУМ склала п. Ц. Паліїв. Час, що за нього складаємо звіт, — говорила доповідачка, — довгий і водночас короткий. Довгий, коли зважити тягар певних хвилин, та водночас надто він короткий, щоб могли збирати плоди нашої виховної праці. Ми подвоїли наш організаційний апарат, ми потроїли число наших клітин і членів, ми поглибили та поширили нашу працю. Ми свідомі наших успіхів, а водночас і свідомі наших недоліків та похибок. Вони не зражують нас — навпаки, вони є спонукою до інтенсивнішої праці.

Довгий, майже годинний реферат про роль виховника ВСУМ виголосив д-р М. Шлемкевич. Ангел хоронитель, що веде дитину за руку, і хрустальний характер, що потягає молодість силою своєї індивідуальності, — ось два граничні типи, — говорив промовець, — що між ними має пролягати виховна робота опікуна української молоді. Виховник має бути тим євангельським учителем, що вмів би дати недосвідченому молодцеві раду на кожному закруті його життя. Та щоб ним бути, мусить виховник насамперед знайти спокій у своїй власній душі, що його основою мусить стати упорядкованість духа та завершений світогляд.

В дальшому ході наради учасники прослухали ще ось-які реферати: „ВСУМ і школа” — о. В. Івашка, „Походження верхніх форм” — п. Т. Самотулки, „Вибрані проблеми з методики” — д-ра О. Тисовського, „Актуальні справи” — І. Хойницької, та „Об'єднання опікунів” — проф. С. Левицького.

Після конференції, що її закрила коротким резюме п. Ц. Паліїв, відбулася спільна вечеря. До пізнього вечора спілкувалися пластові пісні, перетикані споминами про спільно пережиті пригоди. А опісля ще вночі снилися зелені верхи піністих потоків...

М. К-ий

Надзвичайним успіхом. Публіка настільки прихильно ставилася, що театр був раз-у-раз переповнений, артисти діставали великі подарунки, а по буфетах міста від них не хотіли брати грошей. Навіть одна місцева книгарня, улаштовуючи концерт, запросила артистів дати спеціальний концерт галицької пісні.

Багато ясных сторінок із життя українського театру збереглося в пам'яті ювіляра. Як один із кращих моментів у своєму театральному житті пригадує п. Рубчак час перебування театру в Тернополі. Це було вже 1917 року. Почалася революція. Використовуючи цей момент, вирішили відзначити роковини смерті Івана Франка, який ювіляр був особисто знайомий. Для цього проведено підготовчу роботу. З двох повітів Тернопільщини прибуло близько 5000 дівчат в українському убранні і приїхало 600 „солів”-селян верхи на конях. Після чудового концерту-акції організували похід по місту. Одягши всіх хористів у козацькі костюми і позичивши коней, наш ювіляр їхав верхи на білому коні у костюмі гетьмана з булавою в руці. Величний похід супроводила урочиста пісня „Ой, у лузі червона калина”. До походу прилучилося п'ять українських полків, що повертались із фронту, з п'ятьма оркестрами.

— Довгий час, — говорить наш ювіляр, — я не міг опатуватись, такий величний був цей похід, таке незвичайне для національне піднесення.

Д. Ніценко.

З єгипетських сумерків

Ясний Сотіс розпочинав на східному горизонті новий рік, рік 1350. Тихий сум упав на Горішній і Долішній Єгипет, бо богоподібний пан, фараон Тут-анх-Амон закінчив своє вісімнадцятилітнє життя на землі. В стобрамих Тебах — столиці обох Єгиптів іде саме гарячкова робота: треба приготувати величавий гіпогей, гідний наслідника богів у царстві Геб; треба вміло забальзамувати тіло, щоб ні птахоподібна душа Ба, ні етеричний ум Ех, ні вічна Каїбіт, а вже найголовніше рух-

ливий Ка не покинули передчасно тіла аж до воскресення доброго пана в царстві Озіріса.

Архіжрець Еє, що його голений блискучий лоб виринає тут і там, особисто допильнує всіх деталей переважного церемоніалу.

У майбутньому місці спочинку мумії Фараона, у величавому гіпогею — рух. Мистець монументальних мозаїк Веннофре стежить за їх роботою. На тлі свіжого чамуру робить він головні обриси людей з фараонової дружини, що беруть участь у полюванні на струсів. З-під його вправної руки виростають легкі, фінезійні постаті їздців, немов живцем схоплені та застигли в русі. Мистець Веннофре спокійний. У своїм житті він стільки виготовляв гробниць, його не хвилює вже ніщо. Відходить від стіни й зором міряє свій великий, може найбільший твір.

„Енеї, — звертається до учня, — очі даси з вавилонських ляпіс-лязулі”.

Учень мовчки хилить голову. В такому місці дорогоцінне каміння, спроваджене з далекої країни, — samozрозуміле.

Веннофре відходить, а Енеї блискучими очима стежить за могутніми стінними постацями. Який він маленький у порівнянні з ними! Вони виглядають у світлі смолоскипів справді прегарно: зелені діорити, жовті й білі арагоніти, безцінні перли, кривавий яспіс, односкісні кристали амфіболу, ляпіслязулі й цілі ряди прерізних оксидів зачарувала рука старого Веннофре у величаву гармонію бавр, у картину ловів — образ молоді безжурности, ба — навіть сваволі серед далекої „країни золота” — нубійської пустині.

Енеї, укладаючи малі кристали в одноціле тло, мріє: може наступному Фараонові творитиме пропам'ятні мозаїки вже він — нікому незнаний Енеї? Зловивши себе на цих непобожних думках, схаменувся і з острахом глянув по скельній кімнаті: інші учні мудрого Веннофре спокійно й мовчки працювали при трьох інших стінах, а з дальших кімнат чути було глухий стукіт джаганів; це раби кінчили виконувати дальші кімнати. Ще сорок днів і сюди пройде величавий похорон, а опісля навіки замурують вхід до гробівця. „Чи хто побачить ще колись наші твори? — думає Енеї, — мабуть, ні”. І шкода йому, що ніхто не подивлятиме ніколи творів рук його — мозаїк, що вони навіки будуть недоступні для людського ока.

По другій стороні Ніла в робітні жвавого та запопадливого Сінбада молоді люди терпеливо сидять похилені над

ніжними інтарзіями й таємничими „шавабті“. Задоволений власник ходить від одного до другого та забирає готові речі до магазину. Тут має він уже цілі ряди алябастрових та скляних посудин на оливу й вино, має щирозолоті статуї богів, гебанові шапки та безліч інших дорогих речей, замовлених до гробівця молодого фараона. З насолодою оглядає Сінбад повні полиці й задалегідь обчислює свої зиски; зтирає руки — інтерес не поганий!

Коли власника немає в робітні, змучені спина механічно випростовуються й півголосом ведуться дивні розмови: вони залюбки зачіпають особу регента обох Єгиптів за життя Тут — анх-Амона — головного жерця табанського Амона-Еє. Вчувається прихована ненависть до властивого диктатора Єгипту.

„Це його діло — несподівана смерть сонцеподібного Ехнатона“!

„Чи думаєте, що божественна Нофретета не пішла слідом свого чоловіка? Не дуже то добре бути фараоном“ — хтось злобно засміявся.

„Або дві новонароджені дочки ніжної, мов цвіт лотосу, пані Анхес-ен-Амон, — що загадково померли зараз же на другий день по приході на світ!“

„Кажуть, що „пер-о“, живий образ Амона, дуже був тоді зажурений“.

„А чи ви подумали над тим, — пронісся пристрасний шепіт одного з них, — чи міг наш пан померти сам так молодого? Ні один з наших володарів, не вмирав замолоду, кожний доживав старого віку, хіба що гинув на війні!“

„Ти думаєш...“ — й очі всіх зависли на ньому, але уста, уста боялися доказати важке обвинувачення.

„Ні, нічого не думаю“, — ехидно посміхнувся тамтой і заглибився у покинутій роботі.

Мовчанка залягла робітню, тяжка й гнітюча. Недоказане обвинувачення тяжіло всім, але було воно якесь зовсім природне й зрозуміле серед задушливої й небезпечної атмосфери, що хвилювала Єгиптом від кількадесяти років. Думки всіх кружляли біля енергічного й хитрого, але ненависного народові і всемогучого в Єгипті архієрця столичного Амона-Еє.

Між народом кружляли непевні вістки, що Еє був причиною смерті короля - мрійника Аменготена III, який зніс віру в численних богів і підпорядкував їх одному — творцеві життя, початкові всіх речей, богами сонця Атонові. Народ, що правда, боявся несподіваної й неправдоподібної „зміни“ богів та їхньої пімсти, але коли нічого подібного не сталося, а життєдайний Ніл виливав далі два рази до року, схвильовані химерами богоподібного піддані повернули до своїх сталих занять.

Та здетронізовані жерці Амона й інших богів зуміли помститись на Фараонові, що забагато займався їхнім монополлом — теологічними міркуваннями. І помер сонцеподібний Ехнатон та його жінка, струнка, мов газеля, красуня Нофретета, а новозасноване місто сонця Ехет-Атон жерці зрівняли з землею.

Релігійна революція в консервативному Єгипті закінчилася не тільки невдачею, але й трагедією короля-візійера й ре-

форматора та захопленої божественним чоловіком гарної Нофретети.

Але на цьому не кінець; трагічний ланцюг тягнеться далі в дев'ять літ пізніше вмирають дві дочки молоденького короля, і того ж року й він сам. Диктує невидима воля назов непоказного, але амбітного жерця.

В фараонових палатах безмежний спокій. Державні справи відкладені до закінчення похорону, а міністри та придворні писарі транспортують на другий бік Ніла різні предмети, чия їм уживав фараон за свого недовгого життя і може потрібватиме по смерті. Найбільше труду завдає перевіз коштовностей трону, незвичайно майстерного виконання.

Тільки особистий секретар померлого фараона Мей, що носив за ним вахляр, а поза офіційними заняттями був поетом і філософом, сидить у важкій задумі. Він дістав важке й відповідальне завдання: укласти написи на золоті стяжки, що будуть прикріплені перлами до мумії пана. На сувоях папірусу видніють значки приписаного сакрального, гієратичного письма, що мають опісля бути риті в золоті: „Збуди мене з немочі, в якій Ти заснув. Тріюмфуватимеш над усім, що проти Тебе зверталось“...

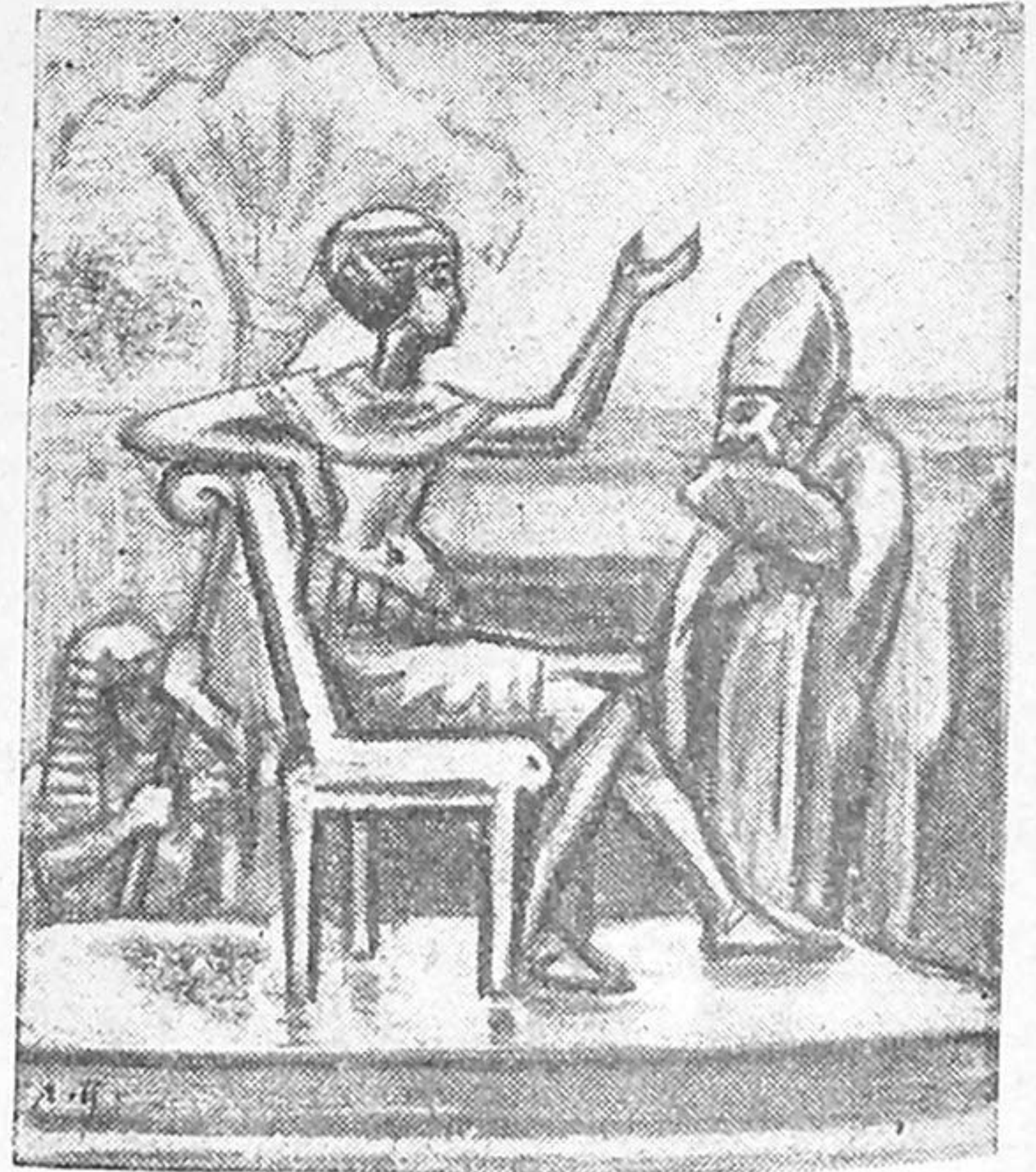
„О Мати Нут, розстели надо мною Твої опікунчі крила як зорі, що довічно не минають“...

„О Озірісе, царю Тут-анх-Амоне, Твоє ім'я живе вічно в устах Твоїх підданих, Твоя безсмертність триває в устах живих, Твоя душа живе, а Ти йдеш назустріч богам Амон-Ре“

Пильно дивиться Мей перед себе і ось-ось почне писати нові рядки...

В жіночих кімнатах фараонового дворища заліг напівгранатовий сутінок. Тільки перед статуями богинь Ізіс та Нефтісі опікунками жінок і любові, горять пахощі, а дим вузькою смужкою снується вгору. Знерухомілі в таємнім виразі, гладкі лиця богинь освітлюють здолу оливні ляпки й додають трохи дещо життя. Дорогий товщ з Тамаг просвічує тепло біля алябастер ляпки, вирізьбленої у формі лотосу, й кидає яскраві рефлекси на крашене охрою, мов статуетка закам'яніле, лице Анхес-ен-Амон, затопленої в тихім роздумуванні. Молода вава прикликує до уяви образ недавно вмерлого чоловіка. Упрямине небагато часу, коли сонячний Амон-Ре відміниться на небі й скінчаться 70-денні похоронні приготування, в будеться сам похорон, а тоді...

А ще три місяці тому, коли на небі пишавсь у цілій своїй красі й божественному блиску Тот, вони обоє разом придивлялися до каравани, що виправлялася по дерево міра...

й гебану в країну Пунт. Ще недавно жертвували обоє краще кійське срібло до святині Амона в Карнаку. А коли фараон їхав на улюблені лови на струсів, молода жінка не забувала повісити йому на шию амулет, що мав його хоронити від усіх злих демонів пустині й богами пустинних гір.

Бувало фараон клявся: „коли мене тільки Амон задатиме життя при житті, вибудую йому тут, у Тебах, величаву святиню і цим перевищу всіх моїх попередників“ — гордо піднявши голову, а гладколобий Еє підступно всміхався поза брудніми білим вахлярем. Тоді не знала вона нерозгаданих плянів архієрця і тільки по несподіваній смерті чоловіка прозріла, що прямував до мети, не зважаючи на засоби!

Боротьба з зимовою стихією

„Дорога мусить бути впродовж цілого року вповні при-
датна для комунікації; сніговиці, сніговійниці чи ожеледь не
можуть припинювати чи утруднювати дороговий рух. Для
боротьби зі стихією снігу й льоду на дорогах мусять знайти-
ся та відповідне, новітньо-доцільне знаряддя”.

Такий погляд голосив і послідовно проводив у життя по-
пулярний інж. Тодт, славний творець німецьких автострад, за-
вжди щодня німецьких укріплень над Райном і вкінці міністер про-
мислу та організатор воєнного промислу в теперішній війні.
Він то поклав тривкі основи під досліджування умов та потреб
новітньої дорогової комунікації взимі, зокрема важкими ван-
тажними автами та автобусами. Для цього він покликав до
життя наукову станицю, що досліджує всі явища, зв'язані
природою сніговиці, сніговійниці чи ожеледі на дорогах,
опісля плянує, організує та проводить боротьбу з тою сти-
хією. Станиця влаштовує теж конкурси на винаходи чи по-
ліпшення протисніжних машин та знаряддя, випробовує їх та
винагороджує конструкторів окремими преміями.

І сьогодні, коли вже п'ятий рік ідуть важкі змагання ве-
летенських армій на фронтах, науковці — теоретики та фа-
хівці — практики ведуть далі це важке діло, використовуючи
здобутий з року на рік досвід. Вони ведуть боротьбу з снігом
льодом не лише на дорогах Німеччини, але й на далеких
просторах України, Білоруси, Норвегії чи Балканів. Бо так
само прифронтна смуга, як і далеке запілля — батьківщина
не сміють бути залежні від химер природи. Не сміє припи-
нитись — хоча б на кільканадцять годин — постачання харчів
чи амуніції для армії, і не може припинитись довіз харчів,
палива, матеріалів, робітників у великих осередках промислу
або перериватись хід праці в запіллі. Автобус-велет чи важке
вантажне авто або й цілі автові поїзди, що обслуговують
важно-важну працю, це не сани й коні, що боком, полями
проминуть нав'язу на дорозі гору снігу; а альпійська дорога,
яка веде часто крутими схилами гір, тереном, загроженим
субсувами, або вузькою долиною — це не широкий простір
рівнини, де можна вправо чи вліво минути снігову перешкоду.

Анхес-ен-Амон, що стояла досі навколішках, — підве-
лася і рішучим рухом сягнула по глиняну табличку, що стояла
поруч. З-під руки гордої дочки мрійника Ехнатона й внучки
деспотки Теє виходили вправні букви. Вона писала: „Лябар-
насові (королеві) гетинів Суббілюлюмасові мій поклін і щирі
поздоровлення. Я чула, пане, що маєш сім дозрілих синів.
Пришли мені одного, а зроблю його своїм чоловіком і па-
нуватиме зі мною над Єгиптом”. Так...

Доторкнулася плеча старої Горго, що куняла біля две-
рей: „Поклич мені фенікійського купця Іранум”. Горго тихо
висунулася з кімнати. Анхес-ен-Амон вийшла на терасу. Десь
недалеко пересипався пісковий годинник. У крилі для служби
грав хтось на багатострунній арфі тужливу мелодію. Вдова
повернулася в насичену пахощами кімнату. В'янули розкішні
квіти у фаянсових вазах, але їй було байдуже. Іранум забере
лист до короля гетитів, один з його синів прибуде сюди
тоді раз назавжди визволиться вона з-під задушливої опіки
Еє. На саму думку про це свобідно простягнула руки й гли-
боко віддихнула.

Іранум взяв листа. Та фалшивий фенікієць Іранум від ко-
ролевої пішов просто до Еє... Ясна річ, що Еє був йому дуже
близький і поробив у нього великі замовлення ще до близь-
кого похорону. Іранум був вдоволений. Коли він вийшов, лице
благородного архієрця Амона скривилося у злісну усмішку:
„Бач, куди їй, хитра”.

Величавий похорон закінчився. На довгі століття замкне-
но гробівець Тут-анх-Амона біля Люксору. А в кілька літ
пізніше зникла зі світу відважна Анхес-ен-Амон, що ще кілька
разів посилала листи до короля гетитів, щоб дав їй сина за
чоловіка...

Тимчасом правдивий монарх Еє висунув на фараона вождя
египетських військ, відданого йому низькочолого воїна —
аремгеба і володів Єгиптом аж до своєї пізньої смерті.

1922 р. наукова експедиція англійських єгиптологів від-
крила гробівець Тут-анх-Амона, а разом з ним сліди великої
трагедії молодого фараона та кинула дещо світла у тьмаві
египетські сумерки.

Збудовська Ірина.

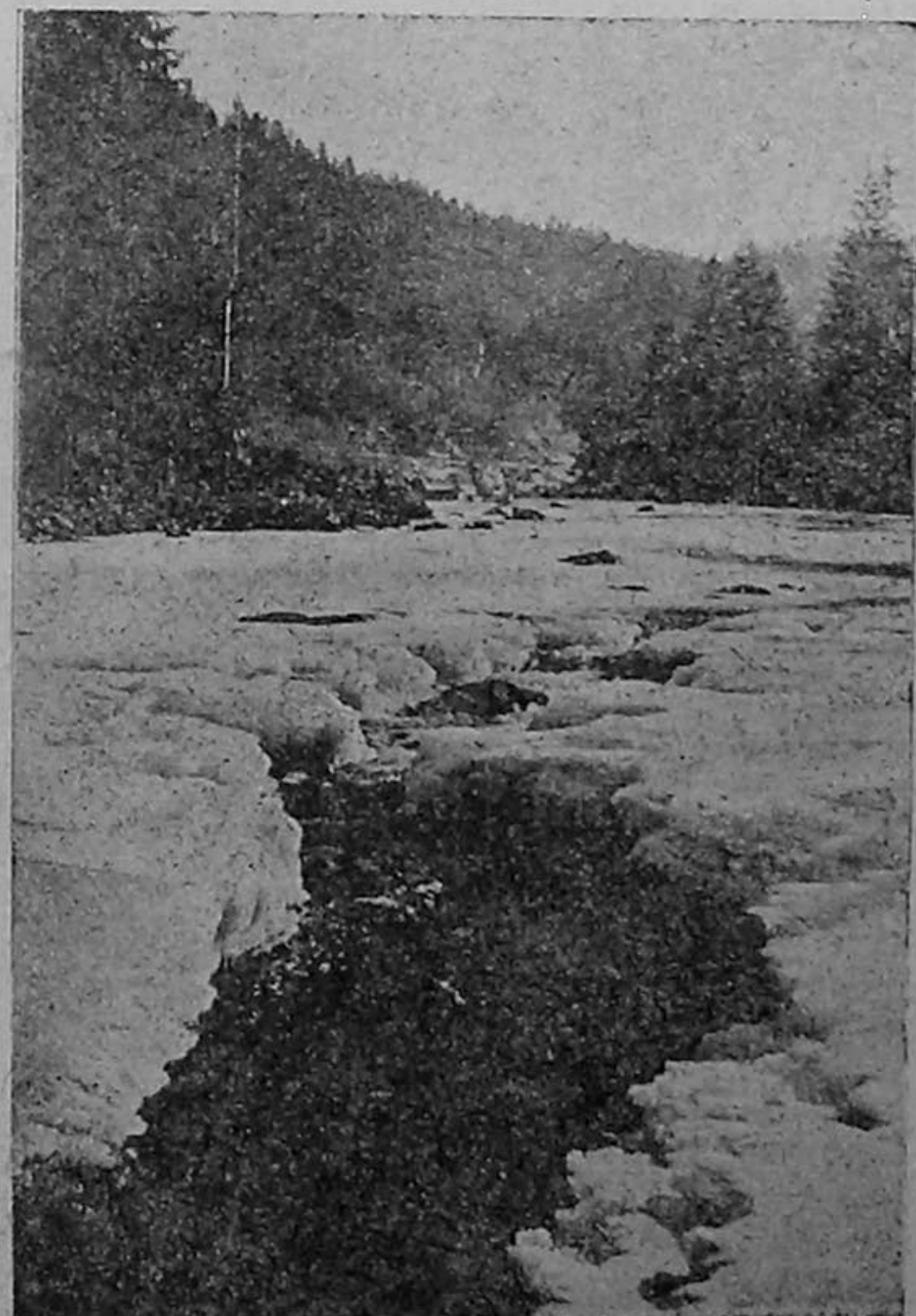
Сучасні рушійні комунікаційні засоби мусять мати і взимі
проїзною дороги (бетонуву чи асфальтову), гладку, вільну від
більшої як 10 см верстви снігу чи ожеледі. В час війни до-
рога і її задовільний стан впродовж цілого року — це один
із тих засобів, що складаються на успіх фронту й працюючого
для нього запілля.

Щоб властива проїзна частина дороги була як слід забезпе-
чена від грубої верстви снігу — на це треба організаційної
та технічно-теренової праці фахівців упродовж майже трьох
четвертин року. Вже з кінцем зими збираються і порядкують
висліди праці та помічення і пересилають звіти науковій ста-
ниці для використання і поліпшення способів дальшої бо-
ротьби з природою. Завчасу укладають плян праці на доро-
гах на чергову зиму, а зокрема забезпечують постачання
потрібного матеріалу на плоти й охоронні дахи (проти льявін),
знаки остороги, погінний матеріал для дорогових машин,
стрільний матеріал для розсаджування великих зледенілих
сніжних засипів, солі для розтаювання снігу, пісок і т. д.
Далі призначають і розміщують в терені станиці з машинами,
матеріалами й знаряддям, чистять і ремонтують машини, бу-
дують плоти й дахи, уставляють знаки остороги та розділю-
ють працівників на відповідні осередки. Добре обміркований
плян праці в терені встановляє, котрі машини і люди і де ма-
ють у випадку потреби прочистити дорогу зі снігу чи льоду
так, щоб можна негайно розпочати працю, як лише інформа-
ційна й метеорологічна служба дасть знати про сніговицю
чи ожеледь. Як у професійній вогневій сторожі великих міст,
так і на німецьких дорогах діють взимі на визначених ста-
новищах поготівля людей, машин, знаряддя й матеріалів, щоб
вчас виконати завдання і не допустити до припинення чи хо-
чаб утруднення комунікації. Їхнє знаряддя — це снігові плуги
різних типів, величин та рушійної сили, тягнені або попи-
хані, — далі: машини, що розмітують сніг однібіч або оба-
біч за дорогу, машини-рівнячі, що стісують і вирівнюють
верству снігу на дорозі, такі, що розсипують солі для таяння
й пісок проти ожеледі, варстатові вози для направи знаряддя,
вантажні авта для швидкого перевозу машин на місце праці,
мешкальні вози для робітників, вози-складниці та постачан-
ня і т. д.

Найважча — не раз кільканадцятигодинна праця йде там,
де стихійна сніговійниця або обсув-лявіна завалить дорогу
шести — чи восьми метровою горою снігу інколи на довжині
кількасот метрів. Тут мусять наперед робітники — снігокопи
проторувати в'їзд для машин, що стісують або розмітують
сніг.

Ось так іде рік за роком важка боротьба зі снігом і льо-
дом на дорогах Німеччини; щороку збираються фахівці, що
керують тією роботою, на раду, обміюються досвідом та на-
мічують поліпшення та облегшення своєї праці на майбутнє.

Дипл. інж. Т. Горницький.

Прут взяли.

Микола Самокиш український б

Ім'я Миколи Самокиші, що саме нещодавно, 18 січня, помер у Симферополі на Криму, не надто в нас у Галичині відоме. Бодай серед ширшого громадянства, бо в мистецьких колах він був здавна високо ціненим мистцем. А пізнати його творчість варто передусім нашому молодому поколінню, яке шукає в мистецтві вартостей не тільки чисто естетичних, а й тематичних, хоче мистецтва великих почувань, розмаху, мистецтва героїчного. Тимчасом наше баталістичне мистецтво ще досить убоге. Склались на це різні причини — найбільше брак від майже двох сторіч (від часів Мазепи до світової війни) власного війська і зв'язаного з ним плекання вояцьких традицій. Тому й баталістів було в нас небагато, а ті, що були, не завжди мали доступ до військової справи так, як цього вимагала потреба мистецтва.

Самокиша належав до мистців старої генерації. Народився він 1860 року в селі Носівці, Ніженського повіту на Чернігівщині, вже змалку показував замилювання до рисунку. Р. 1878 Самокиша вступив до Петербурзької Академії Мистецтв і студіював там у баталіста проф. Віллевальде. Швидко молодий мистець почав вибиватися своїм талантом, дістав дві срібні медалі, потім малу золоту, а в кінці і велику золоту медалью за картину на тему з Наполеонівської кампанії. Та медалія давала право виїхати на студії за кордон, куди молодий мистець і вирушив, разом з другим українським мистцем, що теж дістив велику золоту медалью — з Сергієм Васильківським.

Вліво: Бій під Жовтими Водами 1648 р. Атака Козацької кінноти на драгунів.

Інші рисунки з альбому „Українська Старовина“.

у Парижі студював Самокиша в робітні найбіль-
го тоді французького баталіста Детайля, часто
быв подорожі по Європі, щоб пізнати її мистецтво.
вернувшись з закордону, наш мистець видав ра-
м з С. Васильківським „Альбом української ста-
вини” (з якого 3 рисунки подаємо тут у відбит-
). До цього альбому Васильківський намалював
и козаків, відомі широко з листівок, а Самокиша
добив альбом своїми рисунками пером. У них
бразив він козацьке життя в його боях і побуті,
бразив з великим розмахом і правдою, бо й вив-
з його основно. Вже тут показався мистець вели-
м майстром коня. Пізніше видали обидва мистці
й альбом українського історичного орнаменту.
1898 мистець за картину „Табун на водопої” дістав
ул академіка, а р. 1910 став сам професором
терб. Академії Мистецтв — такої багатой україн-
ми традиціями. Згадаймо лиш імена Левицького,
ровиковського, Лосенка, Шевченка. І царський
большевицький уряди намагалися використати
стця для своїх замовлень, але сам мистець писав
„якщо й траплялося робити мистецтво не наше
раїнське, то робилось для грошей, а душа була на
раїні” (лист з 14 лютого 1929 р.).

З великих історичних картин Самокиші згадаємо
редусім „Вїзд Хмельницького до Києва”, „Месник
гун”, „Бій під Жовтими Водами” (цей малюнок
даємо в відбитці у цьому числі „Дороги”), „Ма-
м Кривоніс”. Це — головні композиції. Побіч
повстало багато побутових малюнків з козаць-
о життя, ось як „Запорожці обідають”, „Козаки
чатах” і ін. Крім цього Самокиша зілюстрував
у низку книжок українських авторів — Марка
чка, Ординця, Нечуя-Левицького і ін. Взагалі
о творчість незвичайно багата, мистець створив
ьш як 12 тисяч різних картин, рисунків та нарисів!
ло який мистець у світовому мистецтві може до-
няти йому такою багатою творчістю.

Самокиша знаменито знав коня і вмів його зо-
ажувати в кожній позиції, в кожному русі. Його
ні в гальопі дихають напругою кожного нерву
яза, відчувається зовсім виразно, що творив його
повик, людина, яка сама дихала безмежжям
епу і має у своїй вдачі степову стихію розмаху.
я українського мистецтва дав Самокиша високо-
ртісні твори, повні життя, а життя — в мистецтві
найважливіша.

С. Львівський

В приміщенні третьої класи, куди звозили з усього міста безпритульних, було повнісінько дівчорізного віку.

Деякі, що чекали на від'їзд майже цілісний день, влаштувалися досить непогано, хто лежачи, хто щось оповідаючи, то там то сям чути було лайку — грали в карти. Від диму, що наповнював невелике приміщення, можна було цілком одуріти.

Багато з „полонених“ вже були не перший раз в такому становищі і, не надаючи жадної ваги ситуації, тішили новаків:

— Не дреф, при першій нагоді зникну, як оцей дим. Тримайся за мене, поки я живий, ти забезпечений. Новаки зітхали, тоскно поглядали на вікна, де в літньому сяйві сонця купалося море: „Ех, воля, ти воленька!..“

Наша трійця увійшла з рештою таких, як вони, і не знаючи, куди ступити, зупинились коло дверей. Хтось з купки, що газардово грали в „очко“: Ого, нашого полку прибуло. Заходьте, соколики. Шпана, посунься. Ей, ти, рудий, курити маєш?

Джек, знаючи, з ким має справу, витягнув пачку махорки.

— На, угощайся. Своїм не жаль. Сідай, братва.

Посідали поруч. Гра продовжувалась. Коли той, що привітав їх:

— Ви теж „жертвой палі в боротьбі рокової“?

— Мент зловив на Головній. А куди маємо їхати?

— Не знаю. Коли до „Горкого“ (колонія для безпритульних), то пиши нам амба. Там „мальчикам“ спуску не дають. І втекти майже неможливо. Як на Соловках. Та ось ми вирішили по дорозі „нарезати“. Тримайся, браточки, нашої брашки. Не пропадьош. Дай ще трошечки того „антрациту“.

Закурив, смачно затягнувся.

— Лафа, покищо жити можна.

Чийсь грубий голос з дверей.

— Подимайся. Ну, ей, ви там голодранці.

— Подимайся, сталінські соколи, подимайся. Шпана не падай духом, поки Вася Жиган вас веде. Повний порядок і спокій.

Жук і Кок дивились на Васю Жигана, про якого вони чули досить багато. Незліченна кількість утеч з різних колоній, двічі з заслання з Сибіру і навіть з Соловків робили Васю романтичною особою.

А Вася наказував:

— Іти тихо, „бузу не терти“ і всі до одного вагона.

І підійшовши до міліціонера: Товаришу начальник, група дітей і дівчат готова вступити на новий життєвий шлях. За порядок відповідає хлопчик Вася, то єсть я. Можна рушати?

— Ти нам не дуже то рушай, але за порядком слідкуй. Будеш у мене за головного.

— Слухаю!

І парами, за якими доглядала міліція, безпритульні з криком, вереском і лайкою потягнулись до вагонів, що стояли недалеко від станції.

У невеликому вантажному вагоні було повнісінько. Прийшлося сидіти, міцно притиснувшись один до одного. Хтось хотів глянути востаннє на свіже повітря, та груба лайка міліціонера змусила його поспішно сховатись.

— Ей, ти диви, міцно взялись за нас. Стережуть, наче яких почесних злодіїв.

За півгодини почули, як двері щільно замкнули і зойкнув залізний заціпок.

— Отже нам лишається оце маленьке віконце як для повітря, так і для того, щоб позбавити великої приємності товариша начальника бачити нас вдруге — сказав Жиган і почав уважно оглядати дошки вагона. Але вагон був міцний і жадна з дощок не піддавалась.

— Треба мені трохи поміркувати, бо я бачу, коли з цього міжнародного експресу нам не втекти, то по приїзді буде ще гірше.

— Ша, шпана, Вася Жиган думатиме!

Наступила тиша, навіть перестали курити. Всі дивились на Жигана який щось обмірковував, увесь час поглядаючи на хлопців.

— Здається, єсть. Так, готово. Слухай мене, братішки! Плян мій такий: один з вас, найменший і найспритніший прив'язаний, пасками за тулуб, вилізе через оце віконце, як ми постараємось трохи поширити на дах вагона. Це не буде важко, бо, як ви помітили, позаду цього нашого купе єсть невелика будка для залізничної охорони. Так от, головне дістатись до неї. Далі підніметься на дах і буде чекати, поки аж другий з нас, теж прив'язаний, через оце саме віконце підлізе до дверей і постарається відімкнути залізну клямку. Той що буде на даху, триматиме його за паски, бо йому стат буде ніде, і він примушений увесь час бути в повітрі. Коли йому пощастить відімкнути клямку, він передереться на даху, а ми вже постараємось відсунути двері самі. Головне щоб не завважила нічого сторожа. А покищо ми це відкладемо на вечір, а зараз виберемо отих двох, від яких залежить, чи бути нам знову на волі, чи пропасти ні за цапову душу в якійсь трудовій комуні. І думаю, що кожний з вас охоче зробить це для товариства. Тому я хочу почути слов добровольців. Ну?

Враз почулось багато голосів: — Я, я! — Ні! — Мені мене!

— Ша, шпана. Тоді виберу сам.

Його очі почали помалу плисти по обличчях. Всі востояли, роблячи якнайліпший вигляд.

— Не трать, куме сили, ліпше за мене не знайдеш, — почулось з юрби.

— А я йому до пари. І все в порядку, п'яних нема, кепітан на покладі.

Жиган усміхнувся: — Ну, виходь, ти знаменита пар! Побачимо, що ви за жуки.

— Вгадав, — сказав Кок, виходячи разом з Жуком один з нас — і показав пальцем на свого приятеля; дійсно Жук але не простий, а особливий. Жук спеціального гатунку, та би мовити для знавців.

— А він, не перевершений ніким Кок. Факір. Мож пролізти в ушко голки і навпаки. Хочеш впевнитись? Ні. Коли досить тобі рекомендації мамочки — Джека, то він дасть.

Джек виступив і сказав: — Ручусь за них своєю головою. Ліпших ти, Жигане, не знайдеш.

— Вирішено. Вам ще раз докладно потім оповім, як і що. А тепер не завадило б трохи „пошамать“. Що у кого є, давай до купи!

Кожний почав виймати, хто з-під сорочки, хто з шапки, хто з забруджених і обірваних штанів: шматки ковбаси, цукрус хліба, шинки, консерви. Все це Жиган старанно і чесно розділював між хлопцями, лишивши собі найменше.

— Ну, тепер можемо і закурити.

В цей час десь далеко загув паротяг. Вагони смикались. Прокотився дзвін стукаючих буфорів, і потяг рушив. Хтось затягнув неголосно якусь тужливу пісню, та Жиган не дав її закінчити.

— Шпана! Нам журитись рано. Хай журиться за нас ветська власть. Ану, хлопчачи, нашої одеської!..

— Бублічки!..

— Гоп со смиком!..

З великим зусиллям зробили коло.

Враз як один голос: Гоп, со смиком. Дайош!..

На середину невеличкого простору вибіг хлопчина. Підтягнув носом, поправив на голові кашкет без дашка і гопсом поломаної гармонії: — Дайош, што — лі?

— Дайом!..

Гоп, со смиком оце буду я

Братішечки, послушайте мене.

Ремесло я вибрав крадіж

І з ув'язнень не вилажу

Гоп, со смиком, оце буду я!

І враз закрутився, і з небаченою віртуозністю почав бивати „чічотку“.

Не витримало чиясь серце і коло нього впавав гопак замурзаний „пацан“. За браком місця він викидав ноги половини, заціпаючи партер.

Співи, галас, сміх і стукіт коліс зливались в один річмичний тон, що плив над поїздом. А в куточку Жиган, сидіючи з нашою трійкою, обговорювали деталі звільнення. А мочка Джек курив і тепло поглядав на своїх „пацанів“, блимали від задоволення очима.

В. Шуліка.

СВІТЛЕННЯ НЕБЕСНИХ ТІЛ

Вже у 1842 році, себто три роки по винаході фотографії, Леребур першу світлину сонця. З того часу техніка світлення планет посунулась дуже вперед. З допомогою світлин небесних просторів відкрито сотні нових планет та зірок. Існують, напр., світлин зоряних спіраль, що знаходяться на віддалені 500 мільйонів світляних років (1 світляний рік = 9 480 000 000 000 км).

У 1942 році накручено величавий фільм протурберанції Сонця. Схоплено сцени, що займають простір сотні тисяч кілометрів та відбиваються швидко зі швидкістю сотні кілометрів на секунду.

В останніх часах почали при співпраці країв виготовляти великий фотографічний каталог зір. Він обіймає кругом 30 мільйонів зір.

В астрономічній обсерваторії на горі Монблан вдалося недавно трьом французьким ученим зробити світлин Марса й сонця у природних барвах. Побільшення світлин Марса виявляє великі зміни в укладі континентів цієї планети.

80 000 світлин на секунду

Людське око відрізняє вражіння, що тривають $\frac{1}{12}$ секунди. Коротші рухи вже не доводять окремо до свідомости, зливаються в попереднім образом в оці. Тому багато явищ, що дуже швидко відбуваються, нам невідомі. Техніка намагається в тому напрямі йти людям на руку, а саме з допомогою кінового фільму. Нераз оглядали ми кіно, напр., скок часоно розширений так, що кожну фазу можна було докладно оглянути. Недавно сконструовано апарат, що виконує 80 000 світлин на секунду. Впродовж кожної секунди наświetлений фільм висвітлюється 44 хвилини. Таким чином виконано дуже цікаві фільми, напр., лету стрілен.

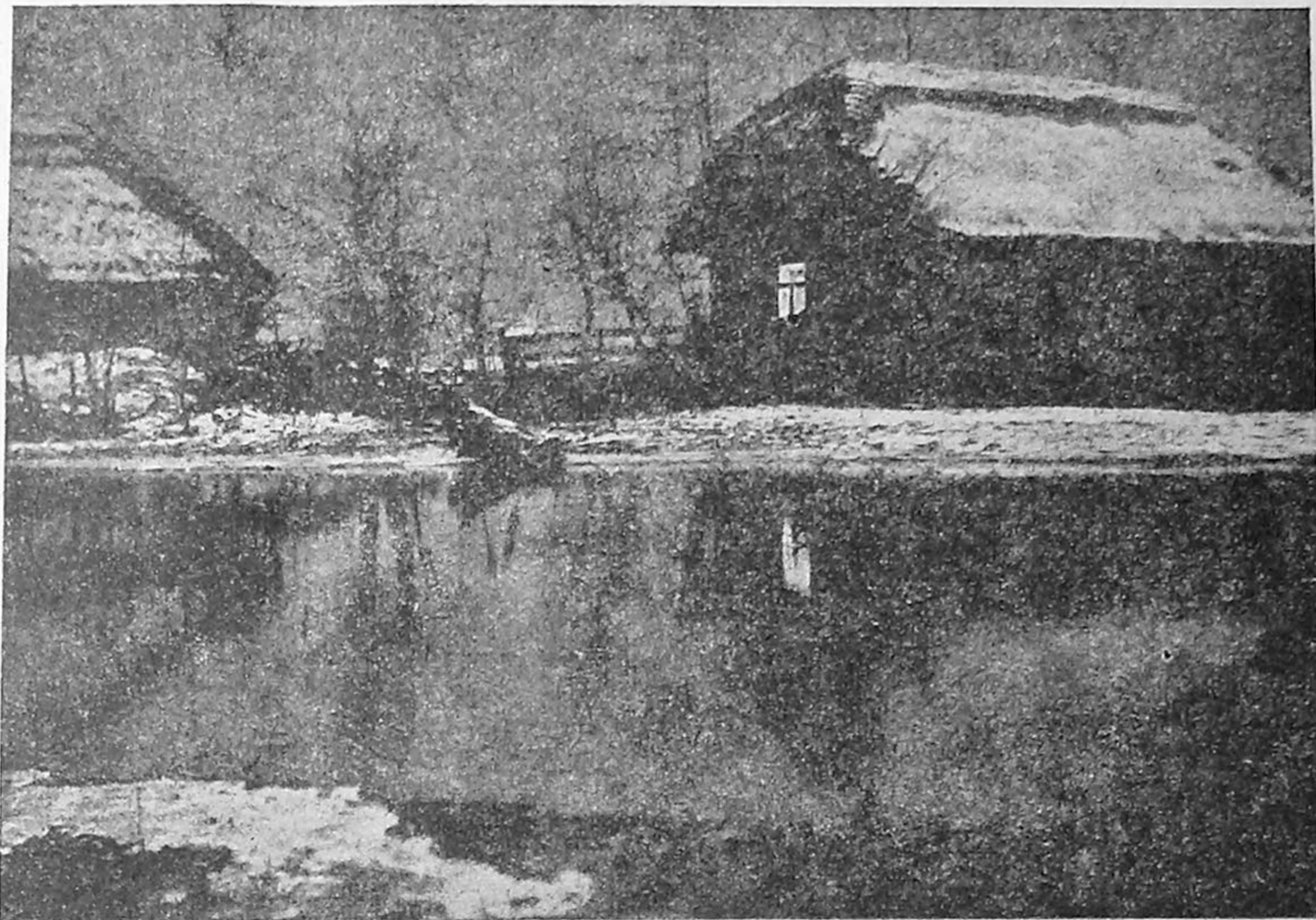
Світлення на дні моря

В листопаді 1942 року вернувся знаний природник і автор книжки „Фотополювання на дні моря“, Ганс Гасс, з нової експедиції. Вона тривала дев'ять місяців і здобула великі успіхи на грецьких водах Пелопонесу, Крети, Санаторіну. Експедиції привезли кругло 9 тон наукових експонатів та фотоматеріалу. Велику частину фільмового матеріалу опрацьовує Уфа. Світлин та накручені фільми тим цікаві, що виконано завдяки новій досконалії апаратурі у глибині 20 до 40 м під поверхнею моря. Досліджено підморські печери завдовжки понад кілометр, накручено фільми з життя риб

у морських глибинах серед дуже драматичних обставин, як напр. боротьбу 25 дельфінів.

Шайнери — DIN-и

Світлочулисть негативного матеріалу означувано давніше в різний спосіб; найчастіше ступенями Шайнера. Коли почалась нормалізація насамперед технічного, а потім і господарського життя, введено норми теж і в ділянці світлення. Від 1931 року світлочулисть означується ступенями DIN (Deutsche Industrie Norm). В нових табелях наświetлення та у світломірах взято до уваги саме цей спосіб означування світлочулости. У кого ще давня, добре випробувана табеля з старими оди-

Місячна ніч

світл. Р. Сов'яковський

ницями, може перелічити „діни“ на „шайнери“ на підставі цього взору:

$DIN + 10 =$ ступені Шайнера

напр.: $18/10^\circ$ DIN $= 28^\circ$ Шайнера

Ця формулка — лише приблизна. Точного математичного взору нема, бо скалі обох систем різні. Нова скаля так укладена, що кожних $3/10^\circ$ DIN відповідає подвійній світлочулости і вимагає тим самим вдвоє коротшого часу наświetлення. Напр., плівка $19/10^\circ$ DIN вдвоє вразливіша, як плівка $16/10^\circ$ DIN.

Р. 3

ОЛЕНА ПОНОМАРЕНКО

СНІЖИНКИ

За вікном сніжинки пролітають,
Знаю й там, у рідній стороні,
У повітрі легко так кружляють,
Розтають, збігають по вікні.

Думи линуць в милу далечину —
Десь мій дім, знайомі і рідня...
Може тугу мати в цю хвилину
Згадкою про мене розганя.

Може й зустріч випаде зимою,
Я вернусь до матері у дім,
І сніжинки білі надо мною
Закружляють в танку вихрянім.

Відень, 1944.

ВАСИЛЬ ОНУФРІЄНКО

ПЕРЕД ВЕСНОЮ

Ще вранці паморозь сріблиста
Блищить, іскриться на кущах,
Та небо, вимите в дощах,
Таке глибоке, сине, чисте!

Весна іде з ясних віддалин,
Весна, неначе молода.
Удень плящить уже вода,
Струмки іскряться з-під відталин.

Чорніють стріхи. Над лугами
Війнуло чистим вітерцем,
З гори запахло чебрецем
І молодими шелюгами.

У БОРОТЬБІ ЗА БІЛЕ ЗОЛОТО

Подія з вужем і яблуком загнала наших прабатьків у дуже прикре становище. Замість брати свобідно сонячні купелі і користати з усіх благ Раю, мусіли вони роздумувати, де роздобути хліб і до хліба. Зокрема дуже погано було з одежею, не було „пунктів“, треба було самому все виготовити. Ці турботи про щоденні потреби родин і народів не покидали і далеких потомків прабатьків, навпаки — з підвищенням життєвого рівня були вони щораз більші, вони стали поштовхом до різnorodних наукових дослідів, винаходів, воєн, інтриг, злочинів.

Хай три добродії: Товарознавець, Історик і Хемік подадуть цікаві інформації про „біле золото“, себто бавовну.

— Бавовник, — говорить д. Товарознавець, — це рослина, яка росте в тропічному вологій кліматі. Вона заввишки 1—2 метри. Зернятка цієї рослини, які знаходяться в комірках достиглих плодів, вкриті довгими волокнами, себто бавовною. Волокна відділюють від зерен і так одержують сировину до виробу тканин. Волокна ці на плянтаціях стискають в білі і висилають до текстильних фабрик. Найкращі бавовняні волокна єгипетських і північно-американських сортів. Завдяки своїй дешевості, добрій здатності до прядення, крашення і т. п. стала бавовна дуже важливою текстильною сировиною і вибилася на одно з передових місць серед інших сировин, як вовна, шовк, льон. Найбільші плянтації бавовника знаходяться в ЗДПА, Індії, СРСР, Бразилії, Єгипті, Китаю. З бавовни роблять такі тканини: каттун, кретон, нанкінг, зефір, панаму, попелін, перкаль, батист, органтин, муслі, тюль, бархан, сатин, флянелю, брокат, піку, оксамит, плюш і цілий ряд інших.

— Добродію Історик, прошу і вас сказати про цю рослину!

— Тому що це тема дуже широка, мені доведеться зужити трохи більше часу, однак постараюся говорити про найважливіше і самі „байочки“. Значення бавовни незвичайно велике для виробу тканин. Досить сказати, що коли б забракло бавовни, дев'ять десятих людей мусіли б носити одяг наших прабатьків з періоду до вигнання їх з раю. Техніка виробу бавовняних тканин стояла дуже високо вже тому 5.000 літ в Індії. Взагалі, Індія — це прабатьківщина бавовни, бавовняних тканин, країна, що навчила красити тканини, мала 2000 літ монополію на бавовну, а на барвник індіго до тієї пори, аж його зломали німецькі хеміки. В старім Єгипті, де плекали льон, бавовна була теж популярна. Фараон дав у дарунку старозавітному Йосифові бавовняний одяг. Вавилон коло 1.000 року перед Хр. мав монополію на текстильні товари, одягав майже всі кляси тодішнього панівного цивілізованого світу і казав собі добре за це платити. На бавовняну суконьку одної азійської королеви мусів державний скарб відпустити усі ті гроші, що їх назбирано за 2 роки і 3 місяці від підданих за податки. Ріст багатства Вавилону не давав спокою Нініві і Єгиптові, почалися війни за торгівлю тканинами, які покінчилися в VI в. перед Хр. сумно для усіх суперників — „погодили“ їх перси, які побили Вавилон і підбили Єгипет.

З Індії помандрував бавовник і бавовняні тканини до Європи. Бавовняний одяг знають греки і римляни. Бавовняна пурпура — одяг цезарів. Однак не будемо досліджувати тих історичних мандрівок бавовни, виловимо лише самі „родзинки“. В Константинополі схрещувалися торговельні шляхи і тут купці мали великі прибутки з торгівлі тканинами. У зв'язку з тим розгорілося велике суперництво між турками і західноєвропейськими державами, а далі — хрестові походи, війни з „невірними“, які мали на меті не тільки увільнити Святий Гріб, але і здобути ті джерела прибутків. В 1271 р. Марко Польо відбув на кошт венецьких шовкових і бавовняних фірм похід до Китаю, щоб дослідити способи виробу китайських тканин. Йому завдячуємо один з найстарших описів Китаю. За монополію в торгівлі тканинами вели між собою війни Венеція і Генуя. Відкривці Нового Світу находили бавовник і бавовняні тканини в Мехіку, Зах. Індії, Бразилії, Перу. Васко да Гама в кінці XV. віку відкрив пряму дорогу до джерел виробу бавовняних тканин — Індії.

Те, що бавовник вимагає дбайливої годівлі і залежить від клімату, є й причиною, що лише в деяких країнах можна його плепати. Пригожі умови мали південні області Північної Америки і там розвинулися великі плянтації бавовника. Однак нестало там людей до роботи. Постачанням людського „матеріалу“ зайнялася Англія, зріст її політичної і господарської потуги спирався головним чином на ступневе оволодіння найважливіших джерел сировини. Англійці зорганізували зручно ловлю людей на роботу. „Товар“ доставляли їм до пристаней араби, які нападали на оселі муринів і ловили робочу силу. Торгівлю неграми вели в великих розмірах — в середньому 25.000 душ на рік, — бо було велике запотребу-

вання. З Європи до Америки їхали кораблі з невольниками, а верталися з бавовною, тютюном, цукром. Життя і праця негрів у „нових панів“ була невесела; це гарно описано в книжці „Хата дядька Томи“. Якщо цікавитесь цінами, по яких можна було набути негрів Іосо плянтація, то ось маєте: згідно з рахунком з дня 25. V. 1835 р. одна „штука“ коштувала 400 — 500 дол. Англія завдяки винаходам нових машин до виробу тканин стала промисловою потугою, а добрі і дешеві бавовняні тканини здобували світові ринки. Голяр Аркрайт, якому надокучило милити і шкребти бороди своїх земляків-тікачів, винайшов (1768 р.) машину до прядіння бавовни. Лікар і поет Картрайт (1786 р.) винайшов механічний ткацький варстат. Англія берегла таємницю своїх винаходів машин не вільно було вивозити з краю. Все ж таки таємниця розкрита — машини вивезли до Америки в... голові. Один англієць побудував її в Америці з пам'яті.

Чотири роки велась між північними і південними „штатами“ ЗДПА „бавовняна війна“ (1861—1865). Південні штати хотіли вивозити бавовну, північні їх бльокували. Англія через брак сировини втратила лише за три роки 70 мільонів фунтів штерлінгів, її промисел занепав. ЗДПА втратили тоді більш як 600.000 людей вбитими. Брак сировини примусив Англію розглядатися за новими джерелами. І ось в 1883 р. Англія „визволяє“ Єгипет, в 1898 р. — Судан, здобуває щораз нові колонії. Бавовняними полями Абисинії зацікавились японці, американці, англійці та італійці. В чотирьох Советських республіках в Центральній Азії, зокрема в Туркестані, сильно розбудовано бавовняні плянтації і промисел. Там в 1928 р. впродовж вісьмох місяців велась „визвольна“ війна Фергани і Туркестану проти советських окупантів. Англійські й американські агенти, що її організували, мали менш „ідеалістичні“ цілі — йшло про здобуття нових піль під бавовник. В 1932 р. англійці врочисто відкрили в Індії великі тами — „восьме чудо світу“, які мали наводнювати пустині провінції Сінду.

З далекого Сходу наступають чорні хмари для англійського текстильного промислу — японський бавовняний промисел щораз більше переймає в свої руки бавовняний монополію. Історія боротьби не лише за бавовну, але і за кавчук, вугілля, нафту, залізо, та іншу сировину для багатьох цікаво і повчальна, бо хто має ті сировини в своїм володінні, той має ключ до потуги і багатства.

— Все це гарно, що ви сказали, добродію Історик, — відзивається д. Хемік, — дозвольте, що я перерву ваш „історію“, однак я з свого боку мушу заявити, що нам, хемікам вдалося вже дуже сильно захитати становища „володарів“ сировин, нам вдалося винайти велику кількість різних підмінок сировин. Ось так бавовна, це лише особливий вигляд целюльози, яку приховує в собі формулка (C₆H₁₀O₅) і знаючи хемічний склад бавовни, винахідники поволі створили підмінки бавовняних волокон. Бачу, добродію Історик, ви скептично хитаєте головою, а ви, добродію Товарознавець, смієтеся на згадку про „дубово-буково-березові“ тканини, однак справа не стоїть так погано. Сучасний текстильний промисел з успіхом вживає різноманітних підмінок волокон. Їх одержуємо або з целюльози (дерево, солома, картопляні скелі, біла) — з них маємо підмінки шовку, вовни чи бавовни, або з молока (казеїн), рибного білка чи врешті з вугілля, нафти і вапна, тзв. „Пе-це“ — волокна і перлюрян). Щоб вас дужче не втомити, „перебіжимо“ лише через вибір целюльозної волокви, яка цілком добре заступає не лише бавовну, але й вовну чи льон. З магазину целюльоза йде до купелю в содовім лузі (Natronlauge), після відтиснення непотрібного луговодовіданий продукт розтріпується в великих барабанах, і одержаний продукт розтріпується в великих барабанах, і одержується водночас вуглецем сульфідом. Так одержується трімаса жовтогарячої барви — ксантат. Ксантат розчинюється в содовій воді, знову содовим лугом і маємо нову масу — віскозу. Колір віскоза „дозріла“, її перепускають при допомозі сильного натиску через малі ситка. Волокна з віскози тнуть, миють, сушать, стискають в білі і висилають до виробу тканин. Щерц декілька слів про те, які то різні „дива“ можемо одержати з бавовника. Бавовна — це не тільки сировина для виробу тканин, це і основа до виробу автомобільних лякерів, деякі її родів паперу, аптечної вати, стрільної бавовни, целюльозні кольодію, підмінок шовку. З насіння бавовника одержують дешеві олії, що їх вживають до виробу мила, маргарини, до освітлення. Проворні італійці спроваджували з Америки бавовняний олій і опісля в „оригінальній“ опакованні висилали його назад американцям як „правдиву“ оливу з оливок. З насінної мучки бавовника печуть коржики роблять домашні десерти, какао, пудри до плекання церкви. Та й це далеко ще не всі застосування бавовника.

Так ось у боротьбі за біле золото наука зайняла своє особливе становище. Завдяки їй значно змінюється відношення сил партнерів у користь тих країн, які досі не мали джерел сировини бавовника.

СТРОФІКА ТА РИМУВАННЯ

Найчастіше вживана в поезії форма строфи — це чотири-
рш з римуванням за типом **авав, авва, аавв**. Подаємо приклад
чотиривіршу, де римується перший рядок з третім, а другий
з четвертим:

Не вмере поезія, поки душа бажає
Зирнути в ті краї, де око не сягне,
І хоче з меж вузьких порватися в безкрає,
Щоб зрозуміти все небесне і земне.
(В. Самійленко).

Рідше зустрічаються форми із п'яти, шести або семи
рядків. Зате октавою українські поети користуються залюбки
(В. Самійленко, М. Рильський, Ю. Клен, Б. Кравців, С. Гор-
динський та інші). **Октавою** зветься восьмирядкова строфа
італійського походження з римуванням **авававсс**. Розмір окта-
ви звичайно буває п'ятистоповий, рідше шестистоповий (якщо
одні з цезурою посередині). Якщо одна строфа октави за-
кінчується чоловічою римою, то наступна мусить починатися
жіночою, і навпаки. Ось приклад п'ятистопової октави:

Припала ніч до росяних узгір;
Гаптована важка її кирея
Безмовністю й гірляндами сузір:
Он довгий ряд Пегаза та Персея,
Он Козоріг, он Лебідь, Атаір,
З п'яти зірок блищать Кассіопея,
А проти них, переломивши вісь,
У вишині застряг Великий Віз.
(С. Гординський).

Інакше побудована строфічна форма **тріолету**, що також
ладається із восьми рядків. У тріолеті четвертий рядок
повторює перший, а сьомий і восьмий рядки — по-
вторюють перший і другий. Тріолет має дві рівнозвучні рими,
які проходять через увесь вірш за схемою **авааавав**, напр.:

Крізь темні віти черешень
Чуть світиться стяга черлена:
Вмираючи жаріє день
Крізь темні віти черешень.
Виводить місяць - хорошень
Зірниць нечисленні племена;
Крізь темні віти черешень
Чуть світиться стяга черлена.
(В. Свідзінський).

Є ще й інші канонічні строфи, напр. рондо, рондель. Але
з них найбільш поширеною формою віршу є **сонет**, що
ладається з 14 рядків п'ятистопового, рідше шестистопового
розміру. В першій частині — два катрени (чотиривірші), в другій
частині — два терцети (тривірші). Катрени мають дві рівно-
звучні опоясані рими за типом **авва, авва**. Терцети мають до-
вольно дві або три рими, що відзначаються звучання від рим
катренах. Для суворого канонічного сонету існує правило,
згідно з яким, при наявності опоясаних рим у катренах, третій рядок
першого терцету римується з другим рядком другого терцету:
d. e d e. Якщо ж катрени побудовані на перехресних римах,
то перші два рядки терцетів мають суміжне римування,
а треті рядки римуються взаємно: **сс d. e e d**. В сонеті особливе
значення відіграє внутрішня змістовна композиція. В першому
катрені накреслюється наче експозиція віршу. Другий катрен
розвиває основну тему. По тому починається спад: в першому
катрені вже накреслюється розв'язання теми, а в другому
катрені відбувається швидке завершення розв'язки, що зна-
ходить свій яскравий вираз в останньому рядку. Сонет іта-
лійського походження. Прекрасні зразки українського сонету
написали І. Франко, М. Рильський, М. Зеров, Є. Маланюк, С. Гор-
динський, Ю. Клен та інші.

Приклад сонету:

Князь Ігор очі до зеніту звів
І бачить: сонце під покровом тьмяним...
О, земле рідна, ти — за шолом'янем!
І горе чорне накликає Див.

Та не вважає князь на віщий спів:
„Нум, русичі, славетні дні спом'янем,
Покажем шлях кощеям препоганим
До Лукомор'я голих берегів!“

А любо Дону шоломом зачерпни!..
Одважний князю, ти не знаєш смерти:
Круг тебе гуслі задзвенять, тебе

Від забуття врятують і полону.
В стремених став, зорить. А кінь гребе
І ловить ніздрами далеку вогкість Дону.
(М. Зеров).

Отже, мистецька поезія має необмежені можливості різ-
номанітної строфічної побудови. При цьому стає якимось
особливо велике значення рими. Проте, молодим авторам,
які досконало ще не опанували поетичного ремесла, не треба
зарані братися за надто складні і вишукані форми. Немає
глузду приносити жертву самій формі на шкоду внутрішньому
змістові.

Тільки визначні поети в однаковій мірі майстерно володі-
ють і формою і змістом. Тому навіть у їх вітуозних поезіях
не відчуваємо штучності.
О. В.

ЯРЕМА БАЙРАК

МОЯ ВІРА

Сонце зникло за хмари зловісні,
Тільки згадка про нього живе;
Але вірю — як дівчина в пісні,
Знову вийде — привітне й нове.

Ані бурі, ні люта негода
В мене віри тієї не вб'ють, —
Кожний рік завмирає природа,
Ріки скуті морозом стають;

А година рішуча настане —
Враз пробудить природу весна,
І ненависна крига розтане
І заграє ріка голосна!

ГЕРАСЬ СОКОЛЕНКО

МІНІАТЮРА

Соколино
Вітер линув
без доріг.
Лебедино
На долину
падав сніг.
Багровіло
Хмар вітрило
угорі.
День зів'янув
І в тумані
догорів.

ВАСИЛЬ ОНУФРІЄНКО.

* * *

Я знаю добре: не даремно
Бушує хижих років лють:
Серця гарячі дні буремні
В потрібну форму переллють,

Бо на поверхню днів грозових
Лиш сильний духом вплива,
Той, хто не жде подач готових,
А все із бою добува!

Вигибаючі звірята

(Коли під Львовом були бобри...)

...а в Галичині є багато бобрів; живуть вони і під Львовом, в Родатичах нар річкою Вишенькою...

Таке читаємо в хроніці з 1790-тих років.

В минулих сторіччях бобри заходили майже по Карпати; свідчить про це багато знахідок з минулих епох, як от з **Сенякова** біля Чорткова (добуто тут кістки в печері з Льодової доби, тобто з-перед кількох тисяч літ), з **Новосілки Костюкової**, з **Валяви**, **Рудок**, — і заходили куди далі на південь, як тепер. Бо нині бібр є вже в нас тільки на Поліссі.

Це явище зменшення областей поширення бобра і його обмеження, до північних районів спостерігаємо не тільки в нас; це загальний об'яв у цілій Європі.

Якщо добре і влучно прочитуємо старовинні, з-перед кількох тисяч літ, єгипетські гієрогліфи, — то вже на них бачимо записані вістки про бобра. Маємо теж деякі вістки, що він виступав у давніх часах і в південній Європі, тобто в околицях, де його зовсім тепер нема. Ще тому пів тисячі літ був бібр звичайною широко відомою твариною в цілій середній Європі, від Сербії, північної Італії та Піренеїв до Норвегії, Швеції і Фінляндії. Якщо не лишилися записки про це, — то свідками цього є численні назви рік, сіл, містечок, що виводяться від назви „бібр“ (Bever, Biber); в самій Баварії зустрічаємо коло пів сотні назв місцевостей, пень яких походить від слова „Biber“. Та й у нас маємо багато назв місцевостей, як **Бібрка**, **Бобрівки** й інші. Це свідчило б, що й у тих місцевостях були колись боброві жерем'я.

Найдавніше в Європі вигинули бобри в **Англії**, де нема їх уже понад 500 літ.

З великих колись бобрових жерем у Франції — збереглася донедавна мала колонія бобрів над річкою **Роданом**. Найдовше в західній Європі затримався бібр у басейні **Райну**, **Дунаю** і **Лаби**. Ще коло 1850. р. жили бобри в західній Німеччині, Вестфалії, над річкою Мен, одною з приток Райну, як також над горішнім Дунаєм, в басейні горішньої **Лаби**, в Чехії, в околиці **Протівіна**, ще в 1877 р. бачили одного бобра. Але й тут не збереглися вони довго; тільки в середній **Лабі**, в околиці **Магдебургу** затрималася колонія бобрів ще до новіших часів, хоч в 1848. р. лишилося там всього тільки 6 — 8 штук. Завдяки дбайливій опіці й охороні перед браконерами — вдалося піднести їх число у 1873. р. до 30 штук, 1875. р. до 60 штук, 1897. р. до 200 штук! Це найкращий доказ, що при відповідній охороні можна вдержати боброве жерем'я.

Бібр в Україні і Галичині був колись не рідким звірем в надрічкових лісових пушах.

Але його цінна й гарна шуба була одною з головних причин того, що цей володар водяних пуш не зберігся до наших часів у тих місцях, де він у нас виступав в великих кількостях.

У старих літописах чи грамотах є багато згадок про „**боброві гони**“ (місця, де полювали на бобрів), чи „**боброві жерем'я**“, „**жерева**“, „**жероми**“ — оселі-хатки бобрів.

Слава українських-київських шуб у давніх часах була така велика, що південна Європа в X. ст. платила за них солені гроші.

Але не тільки коло Києва водилися тоді бобри. Один з мандрівників, пишучи в 1392. р. спомини про подорож по Дону, дуже дивується безлічі цих тварин.

„**Не бы бо, — пише, — видіти тамо ничтоже, ни града, ни села, ни человека, токмо пустыня велія и звірей множество: козы, лоси, волцы, лисицы, медводи, бобры и птицы...**“

Де тільки були відповідні до того умови — ліс, відповідна пожива і вода, — там оселявся бібр, заходячи аж до Чорного моря, а то й до Малої Азії, де він жив у річках, що впадають у Чорне море; бібр був теж і на Кавказі, де згадують його ще й у 1031. р. За княжих часів — князі чи воєводи дарували боброві гони монастирям, церквам чи боярам. Такі боброві гони мали свого часу Києво-Пустинно-Микольський, Михайлівський, Видубицький, Межигірський і інші монастирі чи церкви.

Виступав бібр як на Лівобережжі, так і на Правобережжі, про що згадують різні автори ще в XVIII — XIX ст. Коло 1700-их років знаходили бобра коло **Самари**, в 1770-их роках в **Башкірії**, а в 1899. р. мав він знаходитися коло **Херсону**.

У тих часах був бібр і на Полтавщині. Не порахуєш тих місць, куди заходив цей цінний звір. В Галичині, як це вже згадано, заходили колись бобри далеко на південь; нині вони обмежені до Полісся — де більше забезпечені спокоєм і во-

дою та лісом. Давніше, коли Галичина була покрита моклавинами і непрохідними лісами, бібр не був таким рідким звірем, як тепер.

Ще в 1800-их роках жили бобри над Бугом коло **Сокаля** і болотами заходили далеко на південь до допливу **Бугу**, **Солокії**; тут коло **Белза** і **Угнева** розтягалися зарослі лісом мочари, в яких жили бобри. Ще в 1849. р. записав один дослідник спостереження столітнього діда з-під **Белза**:

— За моєї молодости був на тих мочарах, — оповідав дід, — великий і густий осиковий ліс. Одної осені дістався я з татом рікою Солокією у це велике мочарувате озеро, щоб ловити рибу. Нагло дивимось — посередині стоять якісь малі копички сіна чи дерева. Спочатку не знали ми, що це; але пізніше виявилось — що це були хати бобрів. Небіжчик тато забив тоді сокирою звіра великого, жовтої шерсти, з великими зубами і хвостом грубим, як праник, голим, з лускою, як у риби; був то бібр, а люди повідали, що такі були і при **Бузі** під **Сокалем** і під **Островом**, при тій самій ріці, що і в нас.

Нині — в тих околицях не то бобрів, але й великого колись мочарища — зовсім нема. Затримався тільки в околиці сосновий ліс та назва „нетрі“; безпощадне нищення бобрів і вируб вільхових лісів над болотяними берегами **Бугу** й **Солокії** — примусили бобрів податися далі на північ, в волинські чи поліські бори.

Також і в недалеко від **Бугу** віддаленому **Стірі** перебували бобри ще в 1848. р. в селі **Трійці** коло **Топорова** (Брідський район). В далі на північ від **Сокаля** розташованому на **Бузі** **Добротворі** перебували бобри в тих часах, як також в **Лежайському** над **Сяном**. З новіших часів маємо вістки з 1893. р. про зловлення в рибацьку сітку бобра в околиці **Корця** (над допливом р. **Случі**).

Ті всі місця лежать близько **Полісся**, де ще нині задержалися бобри. Та куди цікавіша згадка з 1790. р. про колонію бобрів в околиці **Львова**, над річкою **Вишенькою**, приналежною до басейну **Дністра**. Ця колонія перебувала в с. **Родатичі**, недалеко **Городка** (30 км на захід від **Львова**). Затрималася вона до 1851. р.; тоді то забив там бобра, кості якого наводяться у **Львівському** природознавчому музеї (з допискою „**Останній бібр в Галичині**“). Тут, у музеї, знаходиться теж багато грубих пнів верби, осики чи дуба, до півметра завтошки; це наявні свідки „смічних апетитів“ і „витривалих зубів“ бобра).

Куди довше збереглися бобри на **Волині** і **Полісі**.

В лісах к. **Березна** в 1902. р. над річкою „**Бобер**“ — на границі **рівенського** й **овруцького** районів — були ще боброві хатки. Але в часі сильної посухи в 1904. р. річка висохла зовсім, хатки завалилися, а бобри зникли. Кілька літ пізніше зловили там рибалки бобра, а коли привели його до хати — то, кажуть, плакав, як дитина, і так зворушив рибалок, що його випустили назад до води.

В 1913. р. були ще бобри в **Звягельському** районі на **Волині**.

Де ж тепер перебувають бобри? Поза **Канадою**, де в однім 1820. р. продали 60.000 бобрових шуб, а в 1860 — 1871. рр. 1.800.000 шуб, — живуть бобри в **Сибірі**, на **Поліссі** та коло **Рівного** над річкою **Горинню**, коло **Луцька**, коло **Здолбунова**.

До війни було їх там небагато, може до сто кількадесять штук, коли тимчасом ще в 1860-их роках згадують про одну колонію бобрів над **Случею**, що мала поверх 500 бобрів.

В Європі поза вище згаданими місцями та невеличкими колоніями бобрів над **Лабою**, **Залею**, **Нутю** чи **Мольдою** в **Німеччині**, над **Роданом** у **Франції**, — найбільше бобрів є ще тільки в **Норвегії**.

Як бачимо — то тепер бібр обмежений до дуже малих просторів.

Яка причина такого винищення бобрів?

З давен-давна боброва шуба вважалася цінним набутком. Ще ціннішим був **бобровий стрій**. Є це дві залози, у вигляді мішечків, 7 см. завдовжки і 4,5 см завширшки, що знаходяться при статевих дорогах бобрів. Зміст мішечків — це олійна маса, особливого запаху. Уживали його в медицині на різні недуги. Його ціна була висока; за одну таку залозу за різні часи були великі гроші! Крім того, його хвіст — був добрим присмаком, а товщ вважали великим спеціалом. Дбаючи про його збереження як одного з свідків великого минулого, заповідано низку бобрових заповідників, де бобри заживають відповідної охорони і безпечно можуть розмножуватися.

Є. Ж.

Завдання ч. 7.

Чотири клуби: Сян, Україна, Беркут і Скала розіграли змагання копаного м'яча. Кожен клуб грав по одному разу з одним. Виграний м'яч числився 2 точки, рем'ю 1 точка. Беркут добув 5 точок, Україна — 3 точки, Скала — 1 точку. Загально впало 11 воріт, а з них 5 в користь України. Україна виграла з Скалою у відношенні 2:1. Який був вислід змагання між Скалою і Беркутом?

РОЗВ'ЯЗКИ

Завдання ч. II.

Голуб зробив похибку, на яку попав негайно Шкварка. Він постукав у кімнату, заки ввійшов. Хто входить у свою кімнату, — не стукає.

Завдання ч. III.

Світла самоходів, яких рушії працювали, стали дрижати. В тих самоходах, де світло горіло спокійно, рушії не працювали.

Завдання ч. IV.

Звуки — це коливання, тобто хвилястий рух повітря. Низькі звуки, як у бубна, мають мале число коливань на секунду, тому це довгі хвилі. Коли хвиля потрапить на щілину, тоді вона згинається (подібно, як світляний промінь). Вулиці — це свого роду щілини. Довгі хвилі, отже звуки бубна, найкраще „згинаються“ і тому їх чути найкраще. При тому важне ще й те, що повітря менше вбирає в себе глибокі звуки, як високі.

ВІД РЕДАКЦІЇ

В числі 2. „Дороги“ помилково подано ім'я композитора музики „Відродженецької пісні“. Композитор зветься Ігор Со-невицький.

Завдання ч. 5.

На останній лекції в школі детектива Шкварки розповів асистент Скалозуб таку подію: Підчас спільної подорожі детектива з асистентом, коли вони їхали Середземним морем, корабель зупинився в одній французькій пристані. Корабель був переповнений „кольоровими“ пасажирами, примістились на палубі. Це було саме в обідню пору і наші подорожні сиділи — вже самітні в їдальні при смачній юшці. Нагло з палуби корабля пролунав оклик: „Підводні човни, вітсья, дивітьсья“! Асистент Скалозуб кинувся, цікавий, до круглого віконця, як детектив, не зводячи зору від юшки, кинув флегматично увагу:

Завдання ч. 6.

„Якщо хочеш побачити човни, то перейди мерщій на противоположний бік корабля“. І справді, — за вказівкою детектива вдалось асистентові побачити підводні човни. На яким спостереженні ґрунтувалася вказівка детектива?

Детектив брав участь у такій справі: Один мужчина впав жертвою нападу. В кармані в нього знайшли гроші й золотий годинник, доказ, що вбивство не мало на меті грабунку. Розпочали енергійне слідство. Показалося, що годинник вбитого спинився у хвилині по-середі, одначе незручний міліціонер накрутив його і годинник почав йти. Але міліціонер затаїв, що година й хвилинка вказівка покривалися, а секундова минула саме 49. секунду. В котрій годині виконано вбивство?

ШАХИ

Про проблематику — ділянку задач-композицій хочемо сказати декілька слів.

Шахова задача взяла свій початок, безсумнівно, з практичної партії і являла собою її ефектне закінчення. Та відомо, що в практичній партії маємо, загалом беручи, мало яскравих ефектів і що навіть ті, які трапляються, стають згодом для шахового естета банальні та приземні. Та й не може бути інакше, бо партією керують не закони естетики, а закон боротьби: хоч які б не були гарні мотиви ходів мого противника, я стараюся їх збути, звести до абсурду. — Зате шахову задачу творить один ум і один ум координує тут боротьбу чорних і білих в гармонійну, містерну, підпорядковану одній ідеї, цілість. Тож ясне, що проблематика мусіла з часом розвинути в особну, самостійну галузь шахів, яку не без підстав порівнюємо до поезії.

Насувається питання: які вимоги ставить композиторові „шахова поетика“?

Тут можна сказати дуже багато, та ми обмежимося до кількох найважливіших завваг.

Отже передусім коректність: задача повинна мати тільки одну розв'язку, тобто один перший хід білих, що веде до розв'язки. — Зате, чим більше способів оборони чорних (варіантів), тим багатша задача.

Подруге, думка-ідея. Ідея в шахах, це провідна комбінація, що її компози-

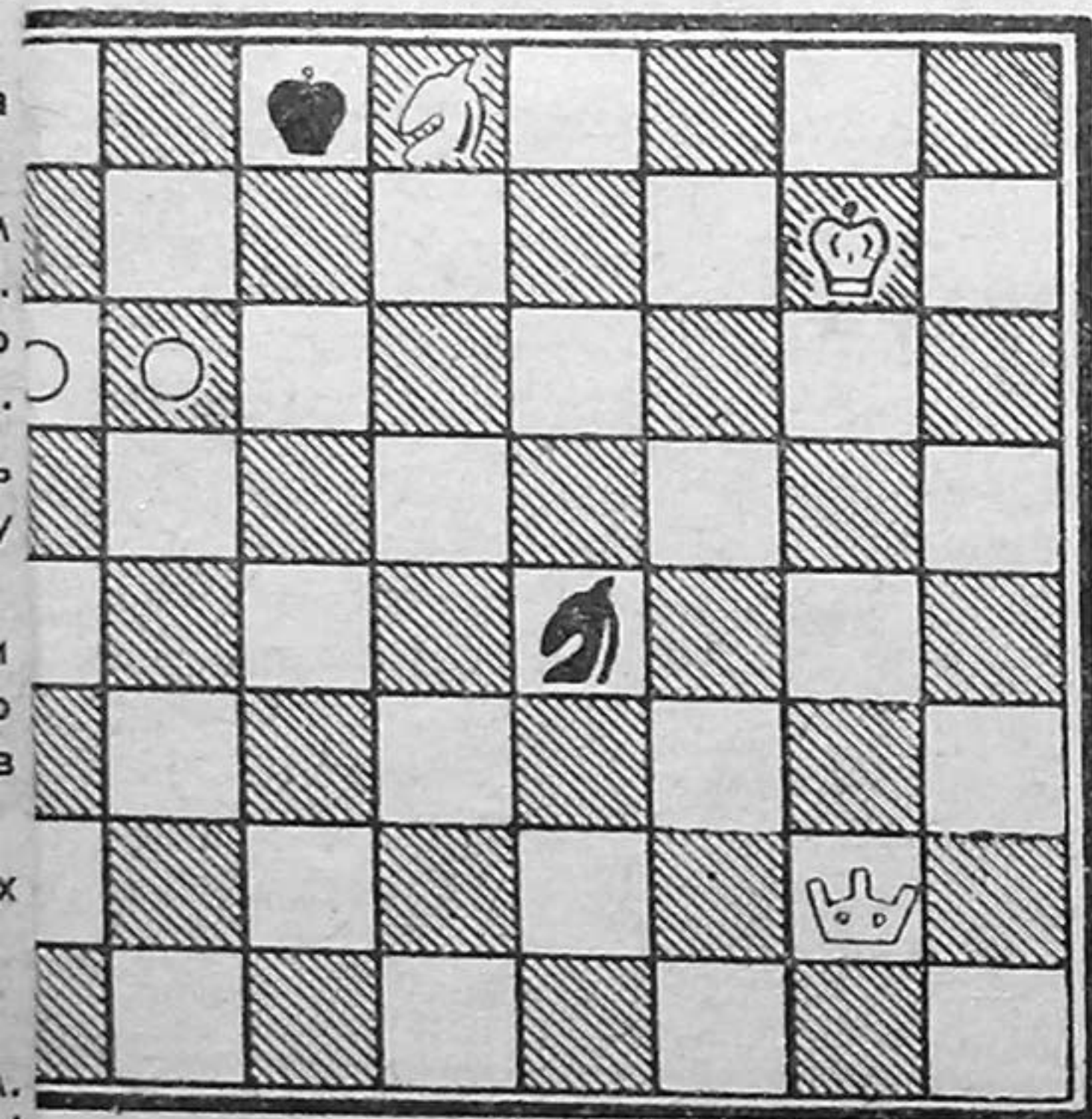
тор старається передати в якнайцікавішій формі. Ідея — це зміст задачі; коли її найдемо, задача по суті розв'язана.

Щодо форми скажемо ось-що:

Позиція задачі має бути „природна“. тобто така, що дається вивести з практичної партії. Кожна фігура мусить мати свої призначення, при чому завдання треба розділити по змозі рівномірно на всі фігури. Ні в якому разі не слід ставити для утруднення розв'язки недіючі фігури-статисти („економія“). Ідею треба реалізувати в можливо малій кількості ходів, бо тільки тоді вона виступає чітко і переконливо. Дуже важний є „вступ“ і погано, коли білі в першій ході дають шаха, б'ють фігуру або жертвують даму. Перший хід повинен чудувати своєю непомірністю та позірною абсурдністю. Матовій сітці теж ставимо деякі вимоги: „чисті мати“ збільшують вартість задачі. „Чистий“ називаємо мат, в якому кожне поле довкруги матованого короля тільки раз загрожене фігурою противника або обсажене власною. На чисті мати вкажемо при розв'язці задачі в наступнім числі.

До тем, зв'язаних з проблематикою, ще повернемося. Покищо подаємо живу, інтересну та багату на варіанти, мініатюрку нашого відомого проблеміста, з метою оживити теж і на нашому ґрунті ту гарну, але забуту ділянку шахів.

Б.

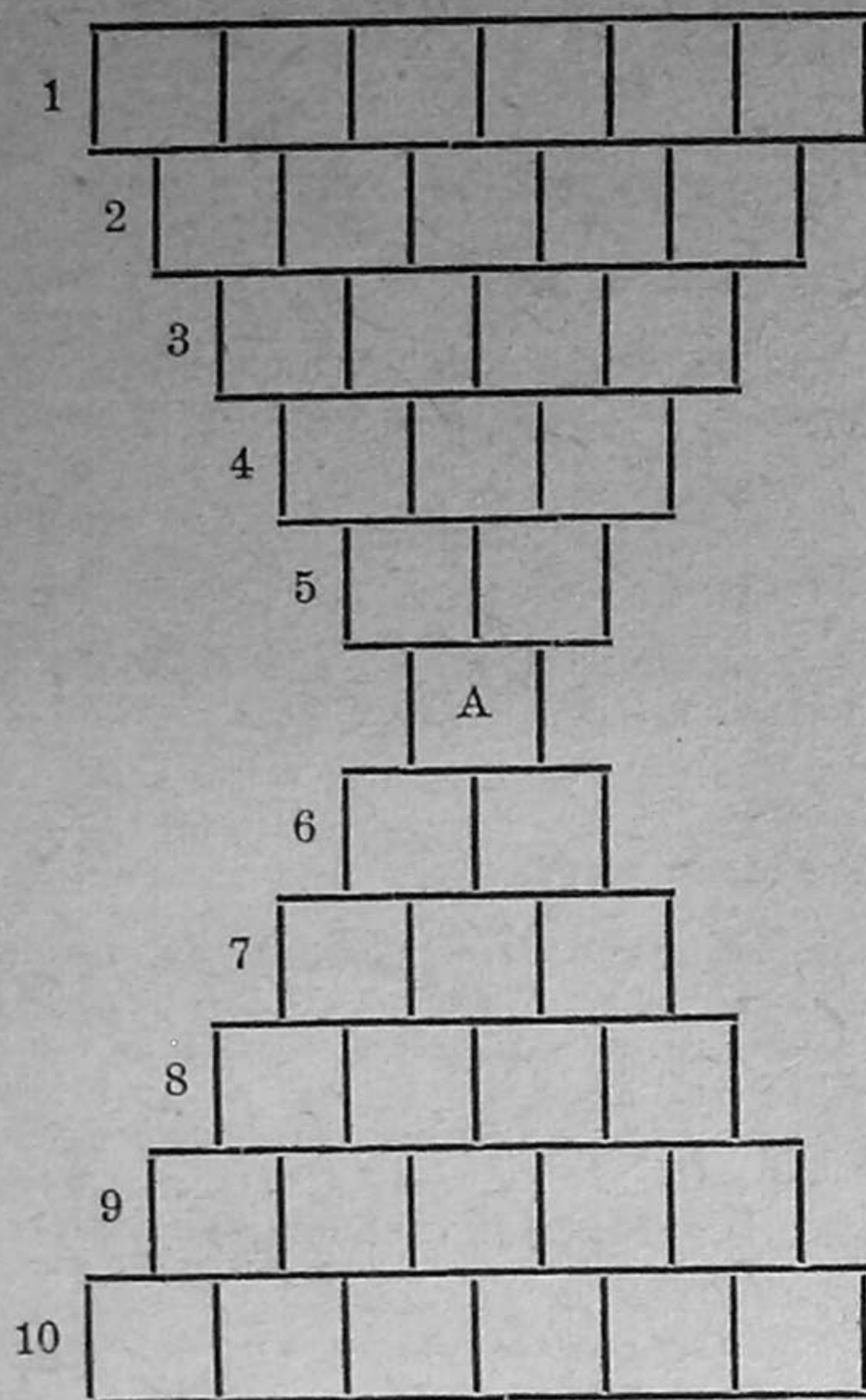
Г. Кукич — Присвята проф. С. По-веві. Білі починають і дають мата першим ході.

В ЦАРСТВІ ТВОРЧОЇ УЯВИ.

„Практична партія — проза шахів; проблематика — їхня поезія“ — ось так любки говорять шахісти, хоча в більшості в них не дуже то велике зрозуміння для цієї „шахової поезії“.

ЗАГАДКИ

I. ПОДВІЙНИЙ КЛИН

Букви: а, а, а, а, а, а, а, а, а, а, а, а, а, б, б, б, б, и, и, к, н, н, н, н, н, р, р, р, р, р, р, р, т, т, т, я, я, я, я.

Значення слів: 1. дерев'яні будинки; 2. народ, що живе в Азії та Африці; 3. невольниця; 4. нічний ресторан; 5. староегипетський бог; 6. вигук замість „візьми!“; 7. скорочене дівоче ім'я; 8. здрібніле дівоче ім'я; 9. бурштин; 10. сушена риба.

Кожне наступне слово можна одержати з попереднього, відкидаючи (або додаючи) одну букву і переставляючи букви.

УВАГА! УВАГА!

Хто кохається в добрих картинних прикрасах по дуже низькій ціні, хай передплачує

„Das Bild der Woche“

(Картину тижня)

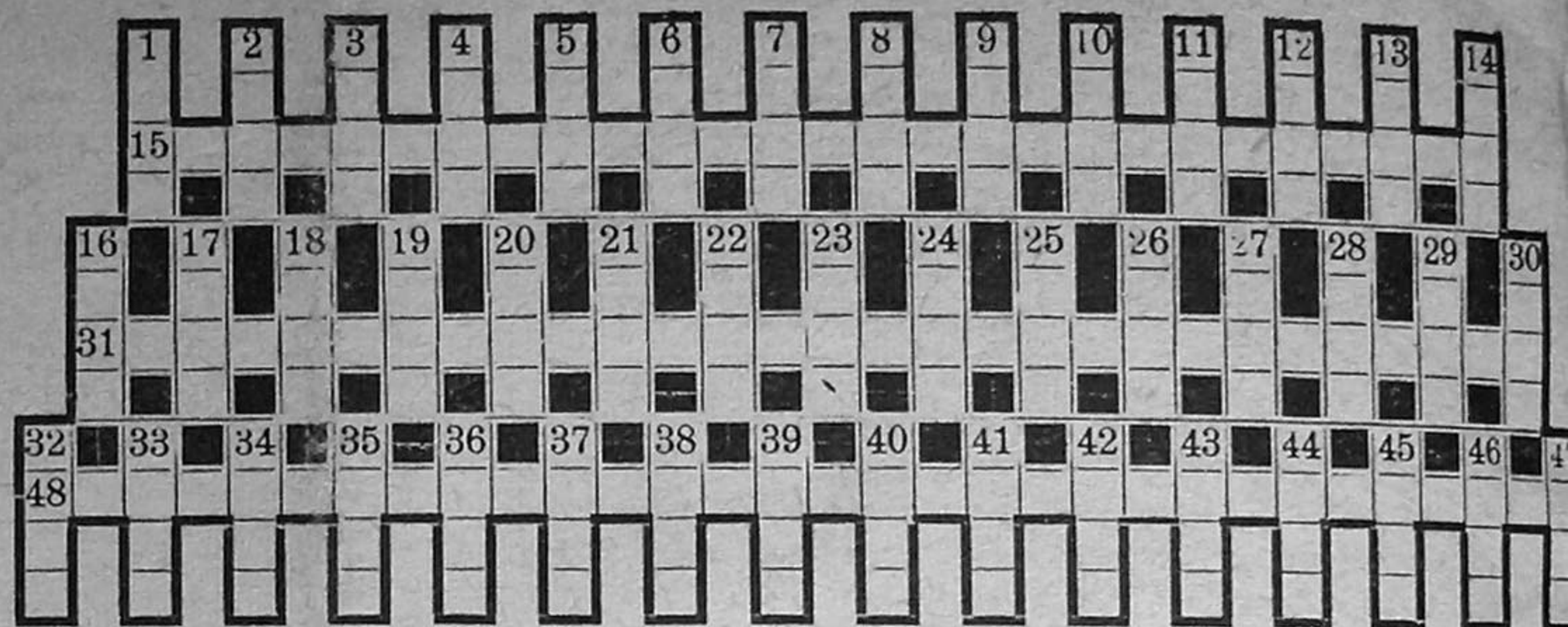
Вона приносить щотижня прекрасну велику світлину (30x40 см.) з пір року в природі, з життя і побуту людей, актуальних подій і знаменито надається для прикраси виставових вікон, службових кімнат і мешкань.

Хто заплатить річну передплату одержить безплатно спеціальну рамку.

Ціна за картину 8 зол.

Замовлення висилати до KOSMOS-VERLAG Krakau, Westring 58

II.

Умови розв'язання: Прямовисно заповнити словами таких значень:

1. Інакше лихо, 2. Рід народної поезії, 3. Знак у письмі, 4. Місто над Дніпром, 5. Інакше насміх, 6. Півострів, 7. Інакше безладдя, 8. Чого прагне кожен народ, 9. Горе, біда, 10. Місто на Харківщині, 11. Кредитова установа, 12. Убрання священика, 13. Інакше товар, 14. Дуже посилене звучання голосу, 16. Ріка на Гуцульщині, 17. Нездійснене бажання, 18. Є на півдні України, 19. Прапор, 20. Християнська чеснота, 21. Прикордонна оплата, 22. Частина року, 23. Столиця Єгипту, 24. Птах, 25. Близький кривий, 26. Частина року, 27. Галаслива сварка, 28. Є в млині, 29. Прізвище тепер. японського

прем'єр-міністра, 30. Прізвище відомого природознавця, 32. Осередок рування діями війська, 33. Пд. азійська країна, 34. Притока Дніпра, 35. Твердження, 36. Дірка в сіті, 37. Є в землі, 38. Творець віршів, 39. Грецький бог, 40. Рід збіжжя, 41. Незвичайне явище, 42. Птах, 43. Частина замку кріпости, 44. Продукт збіжжя, 45. Одниця ходи, 46. Назва відомої опери, 47. Спокій навколо.

Поземо, після заповнення відповідними словами прямовисно, — розв'язати такі речення:

15. Перший рядок відомої поезії.
31. Слова великого поета.
48. Хто написав ці повищі речення

III.

ХОДОМ ШАХОВОГО СКАКУНЦЯ

відчитайте слова Шевченка, які наш народ застосовує до самого поета.

ан	ат	Бу	лж	ьл	ип	ип	зн	ис	не	яв	бу
де		уп	ат		ив	он		ас	ду		бе
ьк	ув	шб	ут	ок	юд	еб	ок	це	те	за	ть

Розв'язки загадок

з 2 ч.

I.

Значення слів: 1. сокира, 2. момент, 3. засада, 4. дараба, 5. мамуся, 6. мотика, 7. томати, 8. данина, 9. болона, 10. солома, 11. Самаря, 12. бараки, 13. добити, 14. демони, 15. номади, 16. молоко, 17. косарі, 18. Арарат, 19. табори, 20. родина.

II.

1-3-5 О-бе-ліск;
4-3-2 ле-бе-ді;
6-8-10 си-ре-на;
9-8-7 ка-ре-та;
11-13-15 дер-жа-ва;
14-13-12 ка-жа-ни;
16-18-20 си-ни-ця;
19-18-17 Да-ни-ло.
Б Е Р Е Ж А Н И

»ДОРОГА«

Календарець Українського Юнацтва на 1944 рік
ВЖЕ ПОЯВИВСЯ
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО, КРАКІВ-ЛЬВІВ

„ДОРОГА“ — ілюстр. журнал. Появляється 15-того кожного місяця. Видає „Українське В-во“, Краків-Львів, Унгарштрассе 21. Тел. 233-23. — За редакцію відповідає: Др. Юрій Старосольський — Передплата: річна 8.— зл., піврічна 4.— зл. Поодинокі число 80 гр. — ЦІНИ ОГолошені: За текстом 1/8 ст. рінки (максимальний вимір) — 150,— злотих. Оголошення в тексті 100% дорожчі. — З друкарні Укр. Академії Наук у Львові, Постраце 11. — Ukrainische Monatschrift „DORONA“ (Der Weg). Verlag: Ukrainischer Verlag, Krakau, Zweigstelle Lemberg, Ungarnstrasse 21. — Druck: Druckerei Ukr. Akademie der Wissenschaften, Lemberg, Postgasse 134 — KZ. 40481.